

Dr. Gregory O. Hall

Raporti i Kërkimit/Извештај од истражување/Research Report

NDIKIMI I REPUBLIKËS POPULLORE TË KINËS MBI REPUBLIKËN
E MAQEDONISË SË VERIUT – FOKUS NË RAJONIN E POLLOGUT

RAPORT ANKETËS

ВЛИЈАНИЕ НА НАРОДНА РЕПУБЛИКА КИНА ВО РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА – СО ФОКУС ВО ПОЛОШКИОТ РЕГИОН

АНКЕТЕН ИЗВЕШТАЈ

INFLUENCE OF PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA OVER REPUBLIC
OF NORTH MACEDONIA – FOCUS IN THE REGION OF POLLOG

SURVEY REPORT

Title

Influence of People's Republic of China over Republic of North Macedonia - focus in the Region of Pollog

Publisher

Institute for Leadership and Public Policy - Tetovo

Author

Gregory O. Hall

Patterson School of Diplomacy and International Commerce,
University of Kentucky

This project was funded through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the implementers/authors and do not necessarily reflect those of the U.S. Government.

Овој проект е поддржан од Амбасадата на САД. Мислењата, откријата и заклучоците или препораките изнесени овде се на имплементаторите/ авторите, и не ги одразуваат оние на Владата на САД.

Ky projekt është i mbështetur me grant nga Ambasada e SHBA-ve. Mendimet, zbulimet dhe konkluzionet ose rekomandimet e paraqitura këtu janë të implementuesve/autorëve dhe nuk i reflektojnë domosdoshmërisht ato të Qeverisë së SHBA-ve.

**“Ndikimi i Republikës Popullore të Kinës
mbi Republikën e Maqedonisë së Veriut –
fokus në rajonin e Pollogut”**

RAPORT I ANKETËS

PËRMBAJTJA

I. HYRJE	5
II. PËRFSHIRJA E KINËS NË ÇËSHTJET GLOBAL DHE NË BALLKANIN PERËNDIMOR PAS LUFTËS SË FTOHTË: VËSHTRIM.....	6
III. NJË RAPORT PËRMBLEDHËS MBI GJETJET E ANKETËS	8
IV. KONKLuzionET DHE HAPAT E TEJRË	11
SHTOJCA – PYETJET E ANKETËS DHE PËRMBLEDHJA E GJETJEVE.....	14
REFERENCAT.....	17

I. HYRJJE

Ky projekt, i titulluar “Vlerat perëndimore të harmonizuara me partneritetet ekonomike perëndimore kundër pranisë së Kinës në Maqedoninë e Veriut”, zbatohet nga Instituti për Leadership dhe Politika Publike (ILPP) dhe mbështetet nga Ambasada e SHBA-së në Maqedoninë e Veriut. Qëllimi kryesor i këtij projekti është të ndihmojë në informimin dhe ridrejtimin e interesit në mesin e qytetarëve, bizneseve dhe institucioneve të Maqedonisë së Veriut nga Kina në BE dhe entitete të tjera të orientuara nga perëndimi për marrëdhëniet e jashtme të Maqedonisë së Veriut – veçanërisht, në sferat kulturore, ekonomike dhe politike/diplomatike. Ky projekt ambicioz synon të rrisë ndërgjegjësimin e qytetarëve të Maqedonisë së Veriut për ndikimin ekonomik të Kinës në vend përmes zgjerimit të diskutimit publik dhe nëse kjo përfshirje mbështet apo pengon integrimin e Maqedonisë së Veriut në Bashkimin Evropian, që është një nga qëllimet kryesore të politikës së jashtme të vendit. Ky projekt angazhon komunitetin akademik dhe të biznesit, si dhe median në procesin e realizimit të hulumtimit. Përsëri, është një prioritet kryesor i Maqedonisë së Veriut në periudhën e pasluftës së ftohtë që të ankorohet në Perëndim në marrëdhëniet e saj të jashtme. Kjo është vërtetuar mirë. Në të njëjtën kohë, dhe siç nënvizohet në këtë raport, Maqedonia e Veriut dhe fqinjët e saj ballkanikë e pranojnë rëndësinë e Kinës për rajonin dhe madje edhe për ekonominë globale. Për më tepër, të bërit biznes me Kinën, ekonomia e dytë më e madhe kombëtare në botë, nxit zhvillimin ekonomik të Maqedonisë së Veriut, gjë që e bën vendin një kandidat edhe më të fortë për anëtarësimin eventual në BE.

Në pjesën tjetër të këtij raporti, jepet një përmbledhje e shkurtër e përvojës dhe interesave të reformës ekonomike të Kinës. E rëndësishme në këtë drejtim është Iniciativa e mirënjohur Brez dhe Rrugë (BRI) veçanërisht, se si rajoni i Ballkanit Perëndimor figuron në atë projekt.

Për më tepër, në mbështetje të këtij projekti u krijua dhe u administrua një anketë online.

Anketa u shpërnda gjatë janarit dhe shkurtit 2024 për banorët e rajonit të Pollogut (shih Shtojcën). Të anketuarve iu kërkua të jepnin informacionin tipik të përkatësisë – p.sh., demografinë, nivelin e arsimit të arritur, statusin e punësimit dhe profesionin. Pyetësi përfshinte gjithashtu një seri pyetjesh të dizajnuara për të vlerësuar nivelin e njohurive të të anketuarve në lidhje me interesat e politikës së Kinës dhe opinionet rreth përfshirjes së përgjithshme dhe ndikimit të Kinës në ekonominë e Maqedonisë së Veriut dhe sektorë të ndryshëm, si infrastruktura e komunikimit, transporti dhe arsimit i lartë. Të anketuarit u pyetën nëse besojnë se Kina është përgjithësisht një partner i drejtë ekonomik dhe më pas nëse preferojnë vendet perëndimore mbi RPK si partnerë kryesorë tregtarë. Gjetjet e anketës janë diskutuar në seksionin e tretë të këtij raporti.

Raporti përfundon me vëzhgimet nga organizata implementuese dhe një shqyrtim të “hapave të ardhshëm” të mundshëm për efektin e ndryshimeve të preferuara në Maqedoninë e Veriut dhe qasjet ndaj marrëdhënieve me Republikën Popullore të Kinës - RPK.

II. PËRFSHIRJA E KINËS NË ÇËSHTJET GLOBALE DHE NË BALLKANIN PERËNDIMOR PAS LUFTËS SË FTOHTË: VËSHTRIM

Republika Popullore e Kinës, që përfaqëson një qytetërim të lashtë, ndodhet brenda Azisë Lindore dhe Qendrore. Kina krenohet me veten si ekonomia e dytë më e madhe në botë (pas Shteteve të Bashkuara) dhe është një fuqi eksportuese (kryesisht, prodhime, sende shtëpiake, veshje dhe shumë më tepër). Kina është padyshim një fuqi e madhe, një “qendër globale e fuqisë”. (Beasley, et al., 2013) Vlerat dhe interesat thelbësore të Kinës, të artikuluar përmes liderëve të vendit dhe deklaratave dhe dokumenteve të Partisë Komuniste Kineze (PKK), theksojnë: 1) zhvillimin ekonomik dhe sigurinë; 2) stabiliteti i brendshëm dhe integriteti territorial (dhe kjo përfshin zonat e Hong Kongut, Makaos, Tajvanit dhe Tibetit); dhe 3) Statusi i shpallur i Kinës si “Qendra e Azisë”. Politika e jashtme e Kinës thekson pragmatizmin, “bashkëjetesën paqësore” dhe sigurinë rajonale me RPK në qendër të çështjeve rajonale. Pekini dëshiron një botë që është shumëpolare për sa i përket shpërndarjes së fuqisë dhe ndikimit dhe thekson multilateralizmin në punët e tij të jashtme. Kina pretendon se ofron mosndërrhyrje në punët e partnerëve të saj, duke u fokusuar në krijimin e partnerëve në sektorë dhe industri të ndryshme. Kina është e hapur për biznes në të gjithë botën, dhe kjo përfshin Ballkanin Perëndimor.

Në fund të viteve 1970 dhe 1980, Kina filloi zbatimin e reformave ekonomike që lidhnin vendin me ekonominë globale. Këto politika, të cilat janë zhvilluar më tej nga udhëheqës të njëpasnjëshëm, ndihmuan në nxitjen e zhvillimit në vend. Një nga ambiciet kryesore të Kinës është të bëhet një lider (një lojtar “vendimtar”) në ekonominë globale. Iniciativa e saj Belt and Road (BRI), e nisur në vitin 2013, synon të lidhë Azinë me Evropën dhe Afrikën përmes një sërë marrëveshjesh dypalëshe që i ofrojnë Kinës akses në burimet jetike dhe rrugët kryesore të tranzitit si në sferën detare ashtu edhe në tokë. Këto marrëveshje janë në disa fusha – duke përfshirë por pa u kufizuar në zhvillimin infrastrukturor, lehtësimin e tregtisë, integrimin financiar.

Në Evropë, Kina fiton akses në tregjet dhe portet në Detet e Veriut, të Zi dhe Adriatik për të lëvizur mallrat e saj të eksportuara në botë. Një nismë tjetër, strategjia 16+1, ofron korniza bashkëpunuese për Kinën me vendet e rajonit më të gjerë të Evropës Qendrore dhe Lindore (EQL).

Investimi kinez në Maqedoni në fund të vitit 2021 ishte 130,37 milionë euro. Kina po prezantohet si një “investitor strategjik”, i cili nuk ndërhyr në çështjet e brendshme politike dhe është i gatshëm të mbyllë sytë ndaj disa aspekteve si ndihma shtetërore, korrupsioni apo ligjet e punës. Kina deklaroi se të gjitha projektet e realizuara me financim kinez në Maqedoninë e Veriut duhet të zbatohen nga një ndërmarrje kineze e përcaktuar nga qeveria kineze. Në një farë mase kjo bie ndesh me politikën e prokurimit publik të Maqedonisë së Veriut. Ka disa shembuj të projekteve kineze në Maqedoninë e Veriut, në të cilat procedura NUK ishte në përputhje me legjislacionin maqedonas për prokurimet publike, duke përfshirë:

- Ndërtimi i hidrocentralit të Kozjakut

- Projekti Huawei E-Education
- Dhe autostrada Sinohydro nga Miladinovci-Shtip dhe Kërçovë-Ohër

Interesat strategjike të Kinës në Maqedoninë e Veriut janë të fokusuar shumë në sigurimin e tokës/aksesit, dhe projektet kineze janë kryesisht në sektorin publik. Dhe Pekini i përdor këto marrëveshje për të krijuar partneritete me vendet e EQL dhe të Ballkanit Perëndimor me shpresën se, nga ana tjetër, ato vende do të përdorin ndikimin e tyre në institucionet e dominuara nga perëndimi për të penguar politikat dhe iniciativat që mund të funksionojnë kundër interesave të Kinës. Ka bashkëpunim në fusha të tjera, si shëndeti publik (p.sh., vaksina dhe maskat për fytyrën për COVID-19), arsimit dhe kultura. Më e rëndësishmja, ekziston Instituti Konfuci në Universitetin Shën Kirili dhe Metodi në Shkup. Ekzistojnë gjithashtu nisma bashkëpunuese si projekti i letërsisë “Fillimi i botës”, i cili përkthen libra në maqedonisht dhe dhe sponsorizon ngjarje të ndryshme kulturore. “Fuqia e butë” e Kinës shfaqet në Ballkanin Perëndimor dhe, në të vërtetë, në të gjithë botën.

Maqedonia e Veriut dhe vendet e tjera në rajon dhe më gjerë, përfitojnë nga një marrëdhënie dypalëshe me Kinën. Investimet kineze dhe projektet infrastrukturore të udhëhequra nga Kina ndihmojnë Maqedoninë e Veriut dhe të tjerët në fusha kyçe si energjia, transporti dhe agrobiznesi. Puna me Kinën bën të mundur përmirësime që i bëjnë aspirantët në BE si Maqedonia e Veriut të pajisur më mirë për t’iu bashkuar organizatës. Në të njëjtën kohë, Maqedonia e Veriut dhe vendet e tjera presin drejtësi në marrëdhëniet e tyre me Kinën; ata nuk dëshirojnë të shfrytëzohen dhe e gjejnë veten në një pozicion të cenueshëm ndaj “ndikimit keqdashës” nga Kina – veçanërisht, në këto fusha të fuqisë së butë si bashkëpunimi arsimor, ndihma për zhvillim. Ata nuk dëshirojnë të jenë viktima të të ashtuquajturës ‘diplomaci e kurthit të borxhit’ me Kinën apo ndonjë partner ekonomik.

Tani e kthejmë vëmendjen te sondazhi që u krye si pjesë e këtij studimi.

III. RAPORT PËRMBLEDHËS MBI GJETJET E ANKETËS

Rezultatet e sondazhit janë raportuar në Shtojcë. Përsëri, anketa u administrua te banorët e rajonit të Pollogut. Si i tillë, ky rajon historikisht ka pasur një vizion dhe orientim të qartë drejt Perëndimit, duke i parë vendet perëndimore si miq dhe aleatë; më shumë se popullsia në rajone të tjera të vendit, të cilët prirën të shfaqin një euroskepticizëm të konsiderueshëm, si dhe një orientim miqësor ndaj Ruisë, Serbisë dhe një orientim neutral dhe pozitiv ndaj Kinës. Në veçanti, ne jemi të kënaqur që përmes këtij projekti rajoni i Pollogut, i cili nuk ka qenë gjithmonë i përfaqësuar në studime të opinionit si ky, tani ka një mundësi të tillë për të anketuar banorët e këtij rajoni.

Pyetësorit online iu përgjigjën 103 banorë. Gati dy të tretat e të anketuarve rendisin moshën e tyre si 40 vjeç ose më shumë, dhe një shumicë e vogël (52%) treguan se ishin femra. Të anketuarit ishin me arsim të lartë si grup: afërsisht tre të katërtat treguan se kishin arritur arsim të nivelit universitar. Për sa i përket statusit të punësimit, tre të katërtat e të anketuarve kanë treguar se janë të punësuar, kryesisht në sektorin privat. Si përmbledhje, shumica e të anketuarve ishin femra të arsimuara mbi 40 vjeç dhe të punësuar në sektorin privat. Popullata e Maqedonisë së Veriut janë kureshtarë për Kinën. Shumica e të anketuarve treguan se nuk kanë udhëtuar kurrë në Kinë (90%), por thanë se do të donin ta bënin këtë (afërsisht 80%). Tani do ta kthejmë vëmendjen te qëndrimet dhe opinionet e të anketuarve për vetë Kinën dhe marrëdhëniet dypalëshe.

Për sa i përket opinionit të popullatës për Kinën, një pakicë e konsiderueshme e të anketuarve (46%) treguan një pikëpamje të favorshme për partnerin e tyre lindor. Njëzet e katër për qind raportuan një opinion të pafavorshëm, por pothuajse një e treta u shprehën se nuk kishin fare “mendim”.

Më tej, gati dy të tretat e të anketuarve (60%) treguan se ishin në favor të bizneseve të Maqedonisë së Veriut që operojnë në RPK, dhe më shumë se gjysma listuan se ishin në favor të bizneseve kineze që operonin në Maqedoninë e Veriut (Pyetja 15, Pyetja 16). Megjithatë, maqedonasit duan të shohin që marrëdhëniet të funksionojnë për ta dhe vendin e tyre. Në këtë drejtim, mbi dy të tretat e të anketuarve treguan se firmave kineze që operojnë në Maqedoni duhet t’u kërkohet të punësojnë punëtorë maqedonas [P 29].

Në vazhdim, a e konsiderojnë Kinën si një partner ekonomik “të drejtë”? Rezultatet në këtë fushë janë të përziëra. Pak më shumë se një e treta e të anketuarve treguan se sipas mendimit të tyre, Kina nuk është një partner i drejtë në marrëdhëniet e saj të përgjithshme ekonomike [P11], dhe pak më pak se një e treta treguan se Kina nuk është e drejtë në marrëdhëniet e saj me Maqedoninë e Veriut [P12].

Më tej, përgjigjet “po” dhe “jo opinion” dhe “nuk e di” ishin të ngjashme edhe për pyetje të tjera. Ne besojmë se kjo mund të jetë një nga gjetjet më domethënëse të studimit (këto përgjigje të ndara), që paraqesin bazë të denjë për t’u ndjekur në një studim të ardhshëm për të kuptuar më mirë ndryshimin e opinioneve në këtë fushë.

Së fundi, nuk ka dyshim se popullata e Maqedonisë së Veriut vlerëson më shumë të bëjnë biznes me partnerët e tyre perëndimorë. Kjo përfshin marrëdhëniet diplomatike

dhe ekonomike në përgjithësi [P25], fitimin e anëtarësimit në BE [P22] dhe për tregtinë [P28].

Këto gjetje vërtetojnë politikën e jashtme të vendit dhe deklaratat e shumta nga liderët dhe strategët që nga shpërbërja e ish-Jugosllavisë: e ardhmja e Maqedonisë së Veriut do të ankorohet në botën perëndimore dhe rrjetin e saj të institucioneve dhe iniciativave.

Qëllimi kryesor i këtij projekti është të ndihmojë në informimin dhe ridrejtimin e opinionit midis Maqedonisë së Veriut në lidhje me marrëdhëniet e jashtme të vendit të tyre, veçanërisht gjatë kohës së tanishme ku ngjitja dhe arritjet e Kinës si një fuqi e madhe janë gjithnjë e më të dukshme dhe në lojë në marrëdhëniet e atij vendi, për të përfshirë Maqedoninë e Veriut.

Më poshtë janë renditur katër tema të gjera që ky autor rekomandon për shqyrtim të mëtejshëm në një studim të mundshëm pasues. Këta faktorë mund të ndikojnë në marrëdhëniet e ardhshme të Maqedonisë së Veriut jo vetëm me Kinën, por edhe me fuqitë e tjera të mëdha, fuqitë në rritje dhe lojtarët rajonalë. Këtu do të ofrojmë disa vëzhgime të shkurtëra.

- Lufta e Rosisë në Ukrainë;
- Statusi dhe Marrëdhëniet e Tajvanit;
- Çështjet e NATO-s;
- Shoqëria Civile/Media.

Kanë kaluar më shumë se dy vjet që kur Rusia nisi një luftë kundër fqinjit të saj dhe ish-Republikës Sovjetike, Ukrainës. Lufta ka rindezur ndarjen “Lindje-Perëndim”, e cila po përkeqësohet me vazhdimin e krizës. Për më tepër, qeveria kineze mbështet Rusinë, megjithëse me sa duket jo drejtpërdrejt në një kuptim ushtarak. Dhe gjithnjë e më shumë, marrëdhëniet e Kinës me BE-në po prishen për shkak të mbështetjes së Kinës për Rusinë. Më pas, është çështja e Tajvanit (i njohur zyrtarisht si Republika e Kinës). Në vitin 1999, Maqedonia e Veriut njohu Tajvanin si një shtet sovran, një veprim që zemëroi shumë qeverinë kineze dhe çoi në prishje të marrëdhënieve midis dy vendeve. Shkupi e anuloi atë vendim vetëm dy vjet më vonë, në 2001. Megjithatë, udhëheqësi i ardhshëm i Tajvanit, Presidenti Lai Ching-te, ka një fillim të vështirë në marrëdhëniet me udhëheqësit në Pekin. Megjithatë, maqedonasit mbështesin një Tajvan sovran: gati tre të katërtat e të anketuarve treguan se Tajvanit duhet t’i jepet statusi i një shteti sovran [P14]. Çfarë do të bëhet me situatën mes dy vendeve – Maqedonisë së Veriut dhe Kinës dhe si do të ndikojë ajo situatë në marrëdhëniet e Kinës me Ballkanin?

Së treti, është NATO. Ndoshta, çështja më e spikatur në ndarjen e qëndrueshme të pasluftës së ftohtë ‘lindje-perëndim’, situata po përkeqësohet në mënyrë progresive që kur Rusia pushtoi Ukrainën në fillim të vitit 2022. Dhe tani, dy shtete të tjera, Finlanda dhe Suedia, i janë bashkuar aleancës, duke sjellë aleancën deri në kufijtë e Rosisë. Përveç kësaj, NATO po e kthen vëmendjen e saj drejt lindjes, duke krijuar partneritete me aleatët e SHBA-së, Japoninë dhe Korenë e Jugut.

Maqedonia e Veriut është anëtare e NATO-s që nga viti 2020 dhe kompanitë kineze tashmë janë të ndaluar të vendosin teknologjinë 5G në vend për shkak të këtij anëtarësimi. Ka të ngjarë që situata e përgjithshme midis Kinës dhe Rosisë dhe Perëndimit dhe NATO-s të vazhdojë të përkeqësohet. Si do të ndodhë kjo për Maqedoninë e Veriut dhe rajonin në përgjithësi? Një temë përfundimtare e sugjeruar

për shqyrtim të mëtejshëm në një studim të ardhshëm është ajo e shoqërisë civile në vend. Është vërtetuar nga të dhënat historike se ekzistenca dhe ndikimi i një shoqërie civile është jetike për zhvillimin demokratik. Subjektet e shoqërisë civile ishin kritike në tranzicionin nga komunizmi dhe mbeten të tilla gjatë një brezi.

Shoqëria civile është e rëndësishme për mbështetësit e këtij studimi, po ashtu edhe një media e pavarur. Ky nuk është rasti në Kinë. Çfarë mund të nënkuptojë kjo për përfshirjen e Kinës në fusha si arsimit të lartë dhe kultura në Maqedoninë e Veriut? Si mund të ndikojë kjo dinamikë në marrëdhëniet dypalëshe në përgjithësi?

IV. KONKLuzionet dhe Hapat e Tjerë

Ky projekt vlerëson marrëdhëniet e Maqedonisë së Veriut me Republikën Popullore të Kinës dhe konsideron përfitimet dhe sfidat e perceptuara për Maqedoniën e Veriut. Raporti ofron gjithashtu disa paralajmërime të rëndësishme për një shtet të vogël që merret me një lojtar kaq të madh në skenën botërore. Pothuajse në çdo masë, Kina është një fuqi e madhe dhe një aktor “vendimtar” në çështjet ndërkombëtare bashkëkohore. Kjo do të thotë se Kina ka arritur pikën ku mund të ndikojë në rrjedhën aktuale të çështjeve globale. Kina është një central elektrik ekonomik dhe financiar, një qendër prodhuese dhe tregtare, një lider në fushën e shkencës dhe teknologjisë (S&T), një shtet me armë bërthamore dhe një nga vetëm një pjesë e vogël e vendeve që zotërojnë aftësinë për të arritur dhe eksploruar hapësirën e jashtme. Unë e konsideroj Kinën si një nga Big3, së bashku me Rusinë dhe Shtetet e Bashkuara.

Duke pasur parasysh këtë grup realitetesh, cilat janë interesat dhe qëllimet thelbësore të Kinës? Disa nga këto aspekte tashmë janë përmendur në këtë raport. Përveç rrënjës së Kinës si një fuqi globale (dhe ndoshta e vetmja tjetër, apo edhe e vetmja superfuqi), liderët e vendit përpiqen të jenë fuqia kryesore në Azi (midis konkurrentëve të mundshëm si India, Japonia dhe Koreja e Jugut). Pas kësaj, duke pasur parasysh rëndësinë jetike të ekonomisë globale për zhvillimin e Kinës (veçanërisht, blerjen e burimeve dhe tregtinë), Kina përpiqet të jetë me ndikim në rajone të ndryshme të botës - nga Afrika Jugore në Amerikë. Marrëdhëniet dypalëshe dhe shumëpalëshe të Kinës, nga vendet e vogla në Ballkanin Perëndimor si Maqedonia e Veriut, tek shtetet e njohura globalisht të BRICS si Brazili, janë kryesisht të orientuara nga interesat dhe transaksionet. Në të njëjtën kohë, një bazë ideologjike është e dukshme. Kina e quan veten socialiste, përfiton nga rendi neoliberal por praktikon markën e saj të kapitalizmit shtetëror. Çështjet lindin kur partnerët e Kinës janë të lidhur me burime për të përmbushur detyrimet e tyre në marrëveshjen me Kinën (pra, fenomeni i ‘kurthit të borxhit’ që merr kaq shumë vëmendje), ose kur partnerët janë gjithashtu palë në marrëveshje me aktorët ose institucionet kombëtare, zakonisht në Perëndim, interesat dhe qëllimet e të cilit mund të bien ndesh me Kinën (p.sh., Aukus, NATO, sistemi i transaksioneve financiare SWIFT). Kjo mund të jetë më e përhapur në rastin e Maqedonisë së Veriut, e cila është më e përqendruar në përafrimin me BE-në dhe Perëndimin, në krahasim me, të themi, Serbinë, e cila ka një afinitet më të fortë për partnerët lindorë, Kinën dhe Rusinë.

Një faktor tjetër që duhet mbajtur parasysh është se konkurrenca midis Kinës dhe SHBA-së/Perëndimit është e fortë, globale dhe po ashtu luhet në rajone të ndryshme të botës. Pa dyshim, kjo është e qartë për lexuesit, por nuk mund të mbivlerësohet. Konfliktet midis Kinës dhe rivalëve të saj në vende si Deti i Kinës Jugore dhe ngushtica e Tajvanit japin shembuj të shkëlqyer dhe qartësisht po shkojnë drejt konfrontimit. Në të ardhmen, zona si Arktiku dhe Mesdheu ka shumë të ngjarë të përfshihen në atë listë. Disa analistë kanë arritur në përfundimin se ka një aleancë anti-perëndimore në rritje, një grupim i ri lindor i kryesuar nga Kina, Rusia, Irani dhe Koreja e Veriut (DPRK). Pavarësisht nëse do të krijohet apo jo një aleancë e tillë, anëtarësimi i Maqedonisë së

Veriut në NATO mund të jetë një provë për bashkëpunimet e saj me Kinën.

Dy projekte të mëdha infrastrukturore të autostradave të financuara nga Kina në Maqedoninë e Veriut janë ndërmarrë së fundmi - autostrada ndërmjet Miladinovcit dhe Shtipit dhe autostrada ndërmjet Kërçovës dhe Ohrit. Të dyja u financuan nga hua nga bankat kineze dhe u zbatuan nga firma kineze Sinohydro. Investimi fillestar i huasë ishte 561 milion dollarë, i cili më vonë u rrit në 772 milion dollarë. Midis 2019 dhe 2021 një konglomerat shtetëror kinez u bë klienti më i madh i kompanisë shtetërore maqedonase në segmentin e transportit të mallrave. Kina ka vazhduar të tregojë interes për transportin dhe pronësinë e sistemeve transitore të Maqedonisë.

Në mënyrë që anëtarësimi në BE të jetë një mundësi, vendet e Ballkanit duhet të përmbushin kriteret e Kopenhagës, një sërë reformash politike, ekonomike, administrative dhe institucionale. Prania e Kinës në Maqedoninë e Veriut dhe në vendet e tjera të Ballkanit paraqet shqetësime për prapambetjen demokratike dhe korrupsionin, duke kontribuar në zvogëlimin e mundësive për anëtarësim në BE. Reformat kundër korrupsionit janë një parakusht për anëtarësimin në BE, megjithatë, iniciativat ekonomike kineze janë shpesh pa transparencë duke shkaktuar problem për perspektivën e anëtarësimit në BE në Maqedoninë e Veriut.

Ne besojmë se një elaborim i shkurtër (dhe kujdes për Maqedoninë e Veriut) mbi ngushticën e Tajvanit dhe konfliktet e Ukrainës është në rregull. Konflikti i Tajvanit tashmë është trajtuar në këtë raport dhe është raportuar se shumica e të anketuarve në sondazh besojnë se Tajvani duhet të njihet si një shtet sovran. Udhëheqësit në Pekin, megjithatë, e shohin situatën ndryshe: Tajvani është pjesë e Kinës dhe një ditë duhet të bashkohet me kontinentin (që do të thotë nën kontrollin e CCP). Natyrisht, Maqedonia e Veriut e anuloi njohjen e mëparshme të ishullit shumë kohë më parë. Por, çka nëse RPK vendos të përdorë forcën për t'u bashkuar me ishullin? Edhe nëse kjo do të konsiderohej një çështje e mbyllur mes udhëheqësve në Shkup, si do të ishte ky shesh mes qytetarëve të Maqedonisë, me sa duket gati tre të katërtat e të cilëve besojnë se Tajvani duhet të njihet si një shtet sovran? A mund të shfaqet sërish çështja e dy Kinave si irrituese në marrëdhëniet dypalëshe?

Në këtë raport është trajtuar shkurtimisht edhe kriza në Ukrainë. Shumica e vëzhguesve pajtohen se sa më gjatë të zgjasë kjo luftë dhe kur aleanca e NATO-s përfshihet më drejtpërdrejt kundër Ruisë (duke zgjeruar aleancën deri në kufijtë e Ruisë dhe duke siguruar më shumë fuqi ajrore për Ukrainën), aq më shumë ka gjasa që lufta të përshkallëzohet për të përfshirë luftime të drejtpërdrejta midis Ruisë dhe aleatëve të NATO-s. Tashmë dihet mirë se Kina në përgjithësi mbështet Ruisë në këtë luftë, dhe Shtetet e Bashkuara dhe aleatët e saj evropianë vazhdojnë t'i bëjnë presion Kinës që ta tërheqë këtë mbështetje (duhet theksuar se Rusia e mbështet Kinën në konfliktin me Tajvanin). Si mund të ndikojë një luftë e zgjatur në Ukrainë në politikën (dhe ndjenjat) në Maqedoninë e Veriut dhe të ndikojë gjithashtu në marrëdhëniet dypalëshe të Maqedonisë së Veriut dhe Kinës?

Pra, duke pasur parasysh gjithçka që është paraqitur më lart, si duhet të sillen partnerët më të vegjël si Maqedonia e Veriut me fuqitë e mëdha si Kina? Çfarë (tjetër) mund të bëjnë maqedonasit për të maksimizuar përfitimet e të bërit biznes me Kinën? Këto rekomandime janë thjesht sugjerime, natyrisht. Çdo ndryshim në qasje dhe plan veprimi duhet të evoluojë nga ligjërimi publik dhe mjedisi i politikave të vendit. Së pari, dhe më e rëndësishmja, zyrtarët maqedonas duan të sigurohen se burimet dhe teknikët janë vënë në vend për të monitoruar dhe vlerësuar në mënyrë të vazhdueshme dhe nga

afër projektet në funksion. Këta mekanizma duhet të funksionojnë jashtë sferës politike aq sa është e mundur, me mekanizma të vendosur që sigurojnë transparencë dhe llogaridhënie. Në këtë drejtim, ku duhet të përmirësohen kodet ligjore dhe rregullatore të Maqedonisë së Veriut apo nuk ekzistojnë?

Së dyti, duhet të ketë një grup më të larmishëm partnerësh të huaj, aty ku është e mundur për projektet – veçanërisht, infrastrukturën e transportit, aksesin në port, bujqësinë dhe zhvillimin e bujqësisë. Udhëheqësit maqedonas, në disa raste, tashmë po ndjekin këtë shumëllojshmëri të partnerëve të huaj në disa industri. Kjo kërkon kohë për të sjellë, dhe sigurisht, partnerë potencialë të interesuar dhe miratime në nivele të larta nga të dyja palët. Nëse nuk është bërë tashmë, duhet të fillohet një bisedë strategjike për diversifikimin e partneriteteve. G-20 dhe fuqi të tjera në zhvillim, madje edhe entitete shumëpalëshe duhet të identifikohen dhe të trajtohen si partnerë të mundshëm. Shkalla e projekteve dhe burimeve të disponueshme mund të jenë më të vogla për të filluar, pasi Kina do të ketë shumë më shumë burime në dispozicion se sa aktorët e tjerë. Por Kina do të detyrohet të konkurrojë për projekte më shumë sesa ndodh shpesh dhe do të kënaqet me pak më pak “byrek”. Ndikimi i tij në sektorët kyç do të zbutet disi.

Së fundi, dhe ndoshta edhe më e rëndësishmja, ekziston çështja e gjerë e “fuqisë së butë” kineze në Maqedoninë e Veriut, veçanërisht në arsim. Ndoshta, “eksporti” më me ndikim i Kinës është kultura, traditat dhe edukimi i saj për këto gjëra dhe shoqërinë kineze. Diplomacia e Kinës në këto fusha prek pothuajse çdo zonë të botës. Kina është krenare për iniciativat e saj të ndryshme dhe duhet të jetë. Megjithatë, shumë shqetësime janë grumbulluar gjatë viteve dhe ky raport do të ofrojë disa sugjerime të shkurtra. Sigurisht, çështjet mund të hulumtohen më tej në një studim vijues. Ndërsa ka zëra në vende të ndryshme që dihet se politizojnë çështjen e eksporteve arsimore dhe kulturore të Kinës, ka gjithashtu raste të dokumentuara ku mbështetësit kinezë kanë përdorur mekanizma si Instituti i Konfucit për të ushtruar ndikim në departamentet dhe programet akademike dhe administrative të institucionit pritës në përputhen me interesat e Kinës dhe madje përfshihen në spiunazh. Është tronditëse që në SHBA, si një shembull, kishte mbi 100 institute të Konfucit as pesë vjet më parë, dhe tani janë vetëm rreth 10. Akoma më tronditëse ishin raportet vitin e kaluar se ‘stacionet e policisë’ sekrete kineze u zbuluan në disa qytete në SHBA. Këto subjekte me sa duket janë krijuar për të monitoruar dhe ngacmuar qytetarët kinezë që jetojnë dhe punojnë në vend.

Si ndihen qytetarët e Maqedonisë së Veriut për Institutin e tyre Konfuci dhe marrëveshjet e ndryshme të bashkëpunimit për kulturën dhe arsimin? Për të minimizuar potencialin për abuzim në këto fusha, rekomandohet që, përsëri, zyrtarët e Maqedonisë së Veriut t’i monitorojnë nga afër këto iniciativa dhe të përfshijnë më shumë zyrtarë dhe administratorë maqedonas në planifikimin dhe administrimin e nismave të ndryshme. Kjo mund të përfshijë edhe vendosjen e programeve për një kohëzgjatje më të shkurtër dhe që kërkon rishikim dhe rinovim pas një periudhe të caktuar.

SHTOJCA

PYETJET E SONDAZHIT DHE GJETJET PËRMBLEDHËSE (Përqindje)

*Mosha [P1]

Shënim: 52% e të anketuarve mbi 40 vjeç; 43% 20-40 vjeç

*Gjinia [P2]

Shënim: shumica e vogël e të anketuarve (52%) femra

*Rajoni i vendbanimit [P3]

*Statusi i Punësimit [P4]

Shënim: 81% e të anketuarve raportojnë të

punësuar *Niveli i Arsimit të Arsimit [P5]

Shënim: 84% e të anketuarve raportojnë se kanë mbaruar arsimin e nivelit universitar

*Profesioni [P6]

Shënim: 31% e të anketuarve punojnë në sektorin privat; 28% në sektorin publik; 15% në sektorin civil

*Lloji i biznesit [P7]

*Opinion i Përgjithshëm i Kinës [P8]

Shënim: 46% e të anketuarve e shohin Kinën në mënyrë të favorshme; 24% e shohin Kinën në mënyrë të pafavorshme

*Udhëtimi i mëparshëm në Kinë [P9]

Shënim: 90% e të anketuarve nuk kanë udhëtuar kurrë në Kinë

*Dëshira për të udhëtuar në Kinë [P10]

Shënim: gati 80% e të anketuarve treguan dëshirën për të udhëtuar në Kinë

*Kina është e drejtë në marrëdhëniet e saj ekonomike [P11]

Shënim: 37% e të anketuarve treguan se Kina nuk është e drejtë; 23% treguan se Kina është e drejtë; 39% treguan se “nuk e di”

*Kina është e drejtë në marrëdhëniet e saj ekonomike me Maqedoninë e Veriut [P12]

- *Bizneset nga Maqedonia e Veriut duhet të lejohen të operojnë në Kinë
[P13] Shënim: gati 60% e të anketuarve u shprehën po; gati 23% treguan jo
- *Tajvani duhet të ekzistojë si një vend sovran [P14]
Shënim: gati $\frac{3}{4}$ e të anketuarve (71%) u shprehën po
- *Bizneset kineze duhet të lejohen të bëjnë biznes në Maqedoninë e Veriut
[P15] Shënim: një shumicë e vogël e të anketuarve (gati 54%) u shprehën po
- *Qytetarët kinezë duhet të lejohen të kenë biznese në Maqedoninë e Veriut
[P16] Shënim: pothuajse 2 me 1 (55% në 27%), të anketuarit u shprehën po
- *Njohur me Iniciativën Brez dhe Rrugë (BRI)
[P17] *Opinion rreth BRI-së [P18]
- *Jam i kënaqur me marrëdhëniet aktuale ekonomike ndërmjet Maqedonisë së Veriut dhe Kinës [P19]
Shënim: rreth 27% e të anketuarve janë shprehur të kënaqur; 34% të pakënaqur; 39% nuk kanë asnjë mendim
- *Kina është një kërcënim për sigurinë globale [P20]
Shënim: 27% e të anketuarve janë shprehur po; 29% thanë jo; afërsisht 43% ose nuk e dinë ose nuk kanë asnjë mendim
- *Maqedonia e Veriut përfiton nga biznesi me Kinën [P21]
Shënim: 33% e të anketuarve kanë treguar se Maqedonia e Veriut fiton; 26% treguan se Maqedonia e Veriut humbet; 40% nuk e dinë
- *Maqedonia e Veriut duhet të vazhdojë të ndjekë anëtarësimin në BE
[P22] Shënim: 81% e të anketuarve janë shprehur po
- *Maqedonia e Veriut duhet të bashkëpunojë me Kinën për infrastrukturën e informacionit [P23]
Shënim: 52% e të anketuarve janë shprehur po; 25% thanë jo; 22% nuk kanë asnjë mendim
- *Lloji i sistemit politik në Kinë sot [P24]
- *Maqedonia e Veriut duhet ta favorizojë këtë zonë në marrëdhëniet e saj diplomatike dhe ekonomike [P25]
Shënim: 50% e të anketuarve favorizojnë Perëndimin; afërsisht 5% favorizojnë Kinën; gati 25% nuk kanë asnjë preferencë
- *Kina ruan shumë ndikim në ekonominë e Maqedonisë së Veriut [P27]
Shënim: 35% e të anketuarve janë shprehur po; 43% thanë jo; gati 22% nuk kanë asnjë mendim

*Kjo zonë preferohet si partner tregtar për Maqedoninë e Veriut [P28]
Shënim: 2/3 ose më shumë e të anketuarve favorizojnë Perëndimin (BE dhe SHBA); më pak se 1/3 favorizon Kinën

* Firmat kineze që bëjnë biznes në Maqedoninë e Veriut duhet të kërkohen për të punësuar punëtorë nga Maqedonia e Veriut [P29]

Shënim: gati 70% e të anketuarve u shprehën po

*Virusi COVID-19 e ka origjinën në Kinë [P30]

Shënim: gati 47% e të anketuarve janë shprehur po; 30% thanë jo; 23% nuk kanë asnjë mendim

*Opinion rreth presidentit kinez Xi Jinping [P31]

*Maqedonia e Veriut duhet të pranojë kredi për investime nga subjektet kineze [P32] Shënim: afërsisht 20% e të anketuarve u shprehën po; 28% thanë jo; 51% ose nuk e dinë ose nuk kanë mendim

REFERENCA

Beasley, Ryan K. (et al.), Foreign Policy in Comparative Perspective: Domestic and International Influences on State Behavior (2nd ed.), Washington, DC: Sage/CQ Press, 2013.

Hall, Gregory O, Examining US-China-Russia Foreign Relations: Great Power Politics in a Post-Obama Era, New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group, 2023.

Krstinovska, Ana, “Could NATO Membership Be a Game-Changer for the Western Balkans Engagement with China?” CHOICE (China Observers in Central and Eastern Europe), May 9, 2023.

Abstract:

- a note on NATO and parties' interests, and the challenge of NM and others to balance relations w/ China and security interests...
- on relations with China and aspects such as Chinese loans, communications technology (5G, etc.)

Mileski, Toni (et al.), “The Relation Between China, North Macedonia and Serbia in the Changing Geopolitical Context,” China-CEE Institute, Budapest, March 2023. Abstract:

- comprehensive study of China's relations w/ NM and Serbia: trade, FDI, infrastr, energy, health, communications, etc.
- on the changing global geopolitical environment; Covid-19 and Russia's war in Ukraine are the 2 gamechangers
- China's relations w/ EU and USA affect its relations w/ CEE
- CEE a bridge between PRC and the EU
- China's economic relations w/ CEE helps to strengthen those economies; thus, making them more able partners w/ the EU
- opinion survey: PRC-Serbia strong bilateral relations and Serbian public opinion quite favorable about China, even more so than in NM...

Shopov, Vladimir, “Mapping China's Rise in the Western Balkans,” European Council on Foreign Relations, ecf.eu, March 2022.

Abstract:

- brief report on China's activities, expanding its influence in the Western Balkans region
- NM is at the “important southern route of the BRI into Europe”
- China's policy of lending w/ few explicit conditions creates a ‘debt trap’...
- the EU accession process remains stalled for NM

Stanicek, Branislav & Simona Tarpova, “China's Strategic Interests in the Western Balkans,” Briefing, EPRS (European Parliamentary Research Service), June 2022 Abstract:

- comprehensive overview of PRC involvement in the region
- also, EU/EP perspectives and accession, as well as concerns about China's involvement (human rights violations, transparency, etc.)
- WB states have their concerns about China's activities and influence, and also the EU accession process...

Faktet dhe gjetjet e prezentuara përmes këtij hulumtimi janë në kuadër të projektit “Vlerat perëndimore krahas partneriteteve ekonomike perëndimore, përkundër prezencës së Kinës në Maqedoninë e Veriut”, mbështetur nga Ambasada e ShBA në Maqedoninë e Veriut dhe implementuar nga Instituti për Lidership dhe Politika Publike.

**„Влијание на Народна Република Кина
во Република Северна Македонија –
со фокус во Полошкиот регион“**

АНКЕТЕН ИЗВЕШТАЈ

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД.....	21
II. ВКЛУЧУВАЊЕ НА КИНА ВО СВЕТСКИТЕ СЛУЧУВАЊА И НА ЗАПАДЕН БАЛКАН ПО СТУДЕНАТА ВОЈНА: ПРЕГЛЕД.....	22
III. ИЗВЕШТАЈ ЗА НАОДИТЕ ОД АНКЕТАТА.....	24
IV. ЗАКЛУЧОК И СЛЕДНИ ЧЕКОРИ.....	27
ПРИЛОЗИ – АНКЕТНИ ПРАШАЊА И КРАТОК ПРЕГЛЕД НА НАОДИТЕ	31
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	34

I. ВОВЕД

Овој проект, насловен под името „Западните вредности усогласени со западните економски партнерства наспроти присуството на Кина во Северна Македонија“ го спроведува Институтот за лидерство и јавна политика (ИЛЈП) и е поддржан од Амбасадата на САД во Северна Македонија. Основната цел на овој проект е да ги информира граѓаните, бизнисите и институциите во Северна Македонија и да го пренасочи нивниот интерес од Кина кон ЕУ и други западно-ориентирани ентитети во врска со надворешните односи на Северна Македонија – особено во културната, економската и политичката/дипломатската сфера. Овој амбициозен проект има за цел да ја подигне свеста кај граѓаните во Северна Македонија за кинеското економско влијание во државата, преку проширување на јавната дискусија без разлика на тоа дали тоа вклучување го поддржува или попречува интегрирањето на Северна Македонија во Европската Унија, што пак, е всушност една од главните надворешно-политички цели на државата. Овој проект ја воведува академската и бизнис заедницата, како и медиумите, во процесот на спроведување на истражувањето. Во периодот по студената војна, повторно врвен приоритет на Северна Македонија е да биде насочена/закотвена кон Запад во нејзините надворешни односи. Ова е добро воспоставено. Но, во исто време, како што е и прикажано во овој извештај, Северна Македонија и нејзините соседи на Балканот ја признаваат важноста на Кина во регионот, па дури и во глобалната економија. Освен тоа, тие сметаат дека водењето на политика со Кина, втората по големина национална економија во светот, го зацврстува економскиот развој во Северна Македонија, што ја прави државата уште посилен кандидат за можен пристап кон ЕУ.

Во следниот дел на овој извештај, даден е краток преглед на кинеското економско искуство и интереси од спроведените реформи. Во овој поглед, важно е да се спомене добро познатата иницијатива „Појас и пат“, и особено како западно-балканскиот регион се прикажува во тој проект. За поддршка на овој проект, дополнително беше направена и спроведена онлајн анкета. Во оваа смисла, во текот на месец јануари и февруари 2024 беше споделен истражувачкиот инструмент со жителите на полошкиот регион (види Прилози). Од испитаниците беше побарано да ги дадат вообичаените биографски податоци – како на пример, демографските податоци, нивото на образование, работниот статус и професијата. Прашалникот вклучуваше серија на прашања планирани да го измерат нивото на знаење на испитаниците за политичките интереси на Кина, како и нивното мислење за општата вклученост и влијание на Кина во економијата на Северна Македонија и различните сектори, како што се телекомуникациската инфраструктура, превезувањето и високото образование. Испитаниците беа прашани дали веруваат дека Кина е правичен економски партнер, а потоа дали ги претпочитаат западните земји пред НР Кина како водечки трговски партнери. Во третиот дел од овој извештај се дискутира за наодите од ова истражување. На крајот од извештајот, се дава заклучок и забелешки од организацијата која го спроведува проектот, како и размислувања за тоа кои се потенцијалните следни чекори за ефективни посакувани промени и пристапи во Северна Македонија кон односите со НР Кина.

II. ВКЛУЧУВАЊЕ НА КИНА ВО СВЕТСКИТЕ СЛУЧУВАЊА И НА ЗАПАДЕН БАЛКАН ПО СТУДЕНАТА ВОЈНА: ПРЕГЛЕД

Народна Република Кина која претставува античка цивилизација, се наоѓа во Источна и Централна Азија. Кина се гордее со тоа дека претставува втора најголема економска сила во светот (по САД), но и дека е извозна сила (главно во производството, предметите во домаќинството, облеката и многу повеќе). Секако Кина е голема сила, „светски центар на моќ“ (Beasley, et al., 2013). Суштинските вредности и интереси на Кина, искажани преку лидерите на државата, како и преку изјавите и документите на Комунистичката партија на Кина ги нагласуваат:

1) економскиот развој и безбедност; 2) внатрешната стабилност и територијалниот интегритет (а тоа ги вклучува областите Хонгконг, Макао, Тајван и Тибет); и 3) прогласениот статус на Кина како „Центар на Азија“. Кинеската надворешна политика го нагласува прагматизмот, „мирниот соживот“ и безбедноста во регионот со НР Кина како центар на односите во регионот. Пекинг посакува мултиполарен свет во однос на распределбата на моќта и влијанието и го нагласува мултилатеризмот во своите надворешни односи. Кина тврди дека нема да се меша и да пречи во односите на своите партнери, и дека ќе се насочи кон воспоставување на партнерства низ различни сектори и индустрии. Кина е отворена за бизнис низ целиот свет, и токму ова ги вклучува земјите од Западен Балкан.

Кон крајот на 1970-тите и 1980-тите години, Кина почна да спроведува реформи кои ја поврзаа земјата со светската економија. Овие политики кои беа понатаму промовирани од страна на последователни лидери, помогнаа да се поттикне развојот во земјата. Една од главните амбиции на Кина е да стане лидер („одлучувачки“ играч) во глобалната економија. Нејзината иницијатива „Појас и пат“ започната во 2013 година има за цел да ја поврзе Азија со Европа и Африка преку низа на билатерални договори кои на Кина ѝ обезбедуваат пристап до неопходните ресурси и клучните транзитни патишта и на вода и на копно. Овие договори се во неколку области – вклучувајќи, но не ограничувајќи се на развој на инфраструктурата, олеснување на трговијата, финансиско интегрирање. Во Европа, Кина има пристап до пазарите и пристаништата во Северното, Црното и Јадранското Море за да ги пренесе своите извозни добра (стоки) во светот. Стратегијата 16+1 е уште една иницијатива која на Кина ѝ обезбедува рамки за соработка со земјите од поширокиот регион на Централна и Источна Европа (ЦИЕ).

-До крајот на 2021 година, кинеското вложување во Северна Македонија изнесуваше 130, 37 милиони евра. Кина се претставува како „стратешки инвеститор“ која не интервенира во внатрешните политички односи и која е подготвена да „замиже“ пред некои аспекти како што е државната помош, корупцијата и трудовите закони. Кина истакна дека сите проекти кои таа ги финансира во Северна Македонија треба да бидат спроведени од страна на кинеско претпријатие определено од кинеската влада. До одреден степен, ова се коси со политиките за јавни набавки на Северна Македонија. Постојат неколку примери на кинески проекти во Северна Македонија

во кои постапката НЕ е во согласност со македонското законодавство за јавни набавки, вклучувајќи ги:

- Изградбата на хидроцентралата на Козјак
- Проектот Huawei E-Education
- Изградбата на автопатиштата Миладиновци-Штип и Кичево-Охрид

Стратешките интереси на Кина во Северна Македонија се силно фокусирани кон обезбедување на земјиште/пристап, а проектите се претежно насочени кон јавниот сектор. Пекинг ги употребува овие договори за да изгради партнерства со земјите од ЦИЕ и Западен Балкан со надеж дека овие земји за возврат ќе го искористат своето влијание во институциите во кои доминира Западот за да ги спречат политиките и иницијативите кои можно е да делуваат против интересите на Кина. Исто така, постои соработка во други домени, како што е јавното здравје (на пример КОВИД-19 вакцината и маските за лице), образованието и културата. Највидливо е тоа дека на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ постои Институт „Конфуциј“. Исто така, постојат и иницијативи за соработка како што е проектот во областа на литературата „Почеток на светот“, преку кој се преведуваат книги на македонски и мандарински јазик и преку кој се спонзорираат најразлични културни настани. Кинеската „мека моќ“ е прикажана на Западен Балкан и впрочем во целиот свет.

Република Северна Македонија и другите држави во регионот и пошироко имаат придобивки од билатералните односи со Кина. Кинеските инвестиции и проекти од областа на инфраструктурата предводени од Кина, ѝ помагаат на Северна Македонија и другите држави во клучните области како што е енергијата, извозот и агробизнисот. Соработката со Кина овозможува напредок со кој ЕУ претендентите како Северна Македонија ги прави поподготвени за вклучување во унијата. Истовремено, Северна

Македонија и другите држави очекуваат праведност во нивниот однос со Кина; тие не сакаат да бидат експлоатирани и да се најдат себеси во позиција чувствителна на „малигно влијание“ од страна на Кина – особено во областите на меката моќ како што е образовната соработка и развојната помош. Тие не сакаат да бидат жртви на т.н „задолжувачка дипломатија“ со Кина или со кој било друг економски партнер.

Сега ќе се осврнеме кон анкетата која беше спроведена во рамките на ова истражување.

III. ИЗВЕШТАЈ ЗА НАОДИТЕ ОД АНКЕТАТА

Резултатите од анкетата се прикажани во делот Прилози. Анкетата беше спроведена со жителите од полошкиот регион. Како таков, овој регион историски гледано имал јасна визија и бил ориентиран кон Запад, сметајќи ги западните земји за свои пријатели и сојузници; повеќе отколку населението во другите региони на државата, кои пак имаат тенденција да покажат значителен евроскептицизам, како и пријателска ориентација кон Русија, Србија и неутрална до позитивна ориентација кон Кина. Среќни сме дека конкретно преку овој проект полошкиот регион кој не секогаш бил застапуван во истражувањата како што е токму ова, сега добива можност неговите жители да учествуваат во процесот на анкетирање.

На прашалникот кој беше онлајн споделен, одговориле вкупно 103 жители. Скоро две третини од испитаниците биле на возраст од 40 години и повеќе, додека пак, мало мнозинство (52%) посочиле дека се жени. Како група, испитаниците се високообразовани луѓе: приближно три четвртини посочиле дека имаат завршено високо образование. Што се однесува пак до работниот статус, три четвртини од испитаниците посочиле дека се вработени главно во приватниот сектор. Накратко, најголем дел од испитаниците се жени над 40-годишна возраст со универзитетско образование и вработени во приватен сектор. Жителите на Северна Македонија се заинтересирани за Кина. Најголем дел од испитаниците посочиле дека никогаш не патувале во Кина (90%), но дека би сакале да одат таму (близу 80%). Сега ќе го насочиме вниманието кон ставовите и мислењата на испитаниците за самата Кина и за нејзините билатералните односи.

Во однос на општото мислење на жителите во Северна Македонија за Кина, значително малцинство од испитаниците (46%) укажале на поволен став кон нивниот источен партнер. Дваесет и четири проценти укажале на неповолно мислење за државата, но речиси една третина од испитаниците се изјасниле дека воопшто немаат мислење.

Понатаму, речиси две третини од испитаниците (60%) посочиле дека поддржуваат македонски бизниси кои делуваат во НР Кина, а повеќе од половина од испитаниците навеле дека поддржуваат кинески бизниси кои делуваат во Северна Македонија (Прашање 15, Прашање 16). Како и да е, граѓаните на Северна Македонија сакаат да видат дека односот функционира за нив и за нивната земја. Во таа насока, над две третини од испитаниците посочиле дека од кинеските компании кои делуваат во Северна Македонија треба да се побара да вработуваат македонски работници [Прашање 29].

Продолжувајќи понатаму, се поставува прашањето дали жителите на Северна Македонија ја сметаат Кина за „фер“ економски партнер? Резултатите во однос на ова прашање се измешани. Според мислењето на нешто повеќе од една третина од испитаниците, Кина не е „фер“ партнер во нејзините општи односи [Прашање 11], а нешто помалку од една третина посочиле дека Кина не е „фер“ партнер во односите со Северна Македонија [Прашање 12].

Потоа, одговорите „да“, „немам мислење“ и „не знам“ беа слични и за други прашања. Ние веруваме дека токму ова би можело да биде еден од најзначајните и достоини наоди од истражувањето (овие расцепкани одговори) и кој треба да се земе предвид во идно истражување за да се разбере разликоста во мислењата.

Најпосле, нема сомнение дека кај граѓаните на Северна Македонија високо е ценето водењето на бизнис со нивните западни партнери. Ова генерално ги вклучува дипломатските и економските односи [Прашање 25], стекнувањето членство во ЕУ [Прашање 22] и трговијата [Прашање 28].

Овие наоди ја потврдуваат надворешната политика и бројните изјави од лидерите и стратезите уште од распадот на поранешна Југославија: Иднината на Северна Македонија ќе биде вкловена во западниот свет заедно со неговата мрежа од институции и иницијативи.

Главната цел на овој проект е да помогне граѓаните на Северна Македонија да се информираат и да го пренасочат мислењето во однос на надворешните односи на нивната земја, особено сега кога искачувањето и достигнувањата на Кина како голема сила се сè повидливи и играат значајна улога во односите со таа земја, вклучувајќи ја Северна Македонија.

Овој автор ги препорачува наведените четири теми како такви за понатамошно испитување и проверка за во некое следно истражување. Овие фактори би можеле да имаат влијание врз идните односи на Северна Македонија не само со Кина, туку и со другите велесили, сили во подем и регионални играчи. Ние овде ќе понудиме неколку кратки забелешки.

- Руската војна со Украина;
- Статусот и односите на Тајван;
- НАТО прашањата;
- Граѓанско општество/Медиуми.

Поминати се веќе две години откако Русија ја започна војната против својот сосед и поранешната Советска Република Украина. Оваа војна повторно го разгори јазот помеѓу Истокот и Западот, кој продолжува да се влошува со продолжувањето на кризата. Покрај тоа, очигледно кинеската влада ја поддржува Русија, иако не директно во воена смисла. Сè повеќе се затегнуваат односите помеѓу Кина и ЕУ поради кинеската поддршка за Русија.

Наредно прашање е прашањето за Тајван (официјално познат како Република Кина). Во 1999, Северна Македонија го призна Тајван како суверена држава, потег што ја налути кинеската влада и ги разниша односите помеѓу двете земји. Само две години подоцна, во 2001, Скопје ја укина таа одлука. Како и да е, идниот лидер на Тајван, претседателот Лаи Чинг-те се соочува со трнлив почеток во односите со лидерите во Пекинг. Сепак, граѓаните на Северна Македонија го поддржуваат суверен Тајван: близу три четвртини од испитаниците посочиле дека Тајван треба да добие статус на суверена држава [Прашање 14]. Каква ќе биде ситуацијата помеѓу Кина и Тајван и како таа ситуација ќе влијае на кинеските односи со Балканот?

Трето, тука е НАТО. Најистакнатото прашање по студената војна веројатно е долготрајната поделба на Истокот и Западот, а ситуацијата постепено се влошува откако Русија ја нападна Украина во почетокот на 2022 година. Сега уште две

држави, Финска и Шведска, се приклучија на алијансата, доведувајќи го сојузот веднаш до границите на Русија. Згора на тоа, НАТО го насочува своето внимание кон Исток, градејќи партнерства со американските сојузници Јапонија и Јужна Кореја. Северна Македонија е членка на НАТО од 2020 година, а на кинеските компании им е забрането да воспостават 5Г-технологија во земјата токму поради тоа членство. Веројатно е дека севкупната ситуација помеѓу Кина и Русија и Западот и НАТО ќе продолжи да се влошува. Што ќе значи ова за Северна Македонија и генерално за регионот? Финалната тема која е предложена за понатамошна проверка и преглед во некое идно истражување е онаа за граѓанското општество во државата. Од историските записи потврдено е дека постоењето и влијанието на граѓанското општество е од суштинско значење за развојот на демократијата. Субјектите на граѓанското општество беа критични во периодот на транзицијата од комунизмот, и како такви, остануваат една генерација. Граѓанското општество е значајно за спонзорите на ова истражување, но и за независните медиуми. Ова не е случај во Кина. Што може ова да значи за вклученоста на Кина во Северна Македонија во области како што е високото образование и култура? Како оваа динамика може да делува на билатералните односи во целина?

IV. ЗАКЛУЧОК И СЛЕДНИ ЧЕКОРИ

Овој проект ги оценува односите на Република Северна Македонија со Народна Република Кина и ги разгледува согледаните придобивки и предизвици за жителите на Северна Македонија. Исто така, овој извештај нуди неколку значајни предупредувања за една мала држава која се справува со голем играч на светската сцена. Според секоја проценка, Кина се смета за голема сила и игра улога на „одлучувачки актер“ во современите меѓународни односи. Тоа значи дека Кина ја достигна точката каде што може да влијае врз вистинскиот тек на светските односи. Кина е економски и финансиски моќен центар, центар на производството и трговијата, лидер во областа на науката и технологијата (НТ), држава која поседува нуклеарно оружје и една од неколкуте држави кои имаат способност да допрат до вселената и да ја истражуваат. Јас ја сметам Кина како една од големите три држави, заедно со Русија и Соединетите Американски Држави.

Со оглед на овој збир на факти, кои се основните кинески интереси и цели? Некои од овие аспекти веќе беа споменати во овој извештај. Покрај тоа што Кина се зацврсти како светска сила (и можеби како единствена друга, па дури и единствена суперсила), лидерите на земјата се стремат да станат врвна сила во Азија (меѓу потенцијалните натпреварувачи како Индија, Јапонија и Јужна Кореја). После тоа, со оглед на суштинското значење на глобалната економија за развојот на Кина (особено набавката на ресурси и трговијата), Кина се стреми да биде влијателна во различни региони во светот – од јужна Африка па сè до државите во Америка. Билатералните и мултилатералните односи на Кина, од мали држави како што е Северна Македонија и Западен Балкан, до светски истакнатите БРИКС држави како Бразил, се во голема мера водени од камати и трансакции. Истовремено, евидентна е и идеолошката основа. Кина се смета себеси за социјалистичка држава, земајќи придобивка од неолибералниот поредок, но практикувајќи го својот белег на државен капитализам. Прашањата се појавуваат кога на кинеските партнери им преостануваат ограничени ресурси за да го исполнат договорот со Кина (оттука доаѓа феноменот „замката на долгот“ кој ужива големо внимание), или, кога партнерите се истовремено страни во договорот со национални изведувачи или институции вообичаено на Западот, чишто интереси и цели може да се судрат со кинеските (на пример, АУКУС, НАТО и финансиско-трансакцискиот систем SWIFT). Ова може да е позастапено во случајот со Северна Македонија која е повеќе фокусирана кон усогласување со ЕУ и Западот, наспроти да речеме Србија, која поседува поголем афинитет кон источните партнери Кина и Русија.

Друг фактор кој треба да се земе предвид е тоа дека натпреварот помеѓу Кина и САД/Западот е исцрпувачки, глобален и се одвива во различни светски региони. Ова е без сомнение очигледно за читателите, но не може да се пренагласува. Конфликтите помеѓу Кина и нејзините ривали на места како што е Јужното Кинеско Море и Тајванскиот теснец се одлични примери и се очигледно насочени кон конфронтација. Во иднина, областите како Арктикот и Медитеранот најверојатно ќе бидат вклучени во оваа листа. Некои аналитичари дојдоа до заклучок дека постои

растечки антизападен сојуз во формирање, нова источна групација на чело со Кина, Русија, Иран и Северна Кореја (ДНРК). Без разлика дали ќе се создаде таков сојуз, членството на Северна Македонија во НАТО може да претставува тест за нејзината соработка со Кина.

Неодамна беше отпочната изградбата на две големи автопатишта во Северна Македонија како инфраструктурни проекти финансирани од Кина – автопатот Миладиновци - Штип и автопатот Кичево - Охрид. И двете автопатишта беа финансирани со заеми од кинески банки и имплементирани од кинеската компанија Синохидро. Почетната позајмена инвестиција беше 561 милиони долари, а кои подоцна се зголемија на 772 милиони долари. Помеѓу 2019 и 2021 година кинески државен конгломерат стана најголем клиент на македонска државна компанија во сегментот на извозот. Кина продолжи да пројавува интерес во делот на превезувањето и во сопственоста на македонските транзитни системи.

За да постои можност за влез во ЕУ, балканските држави треба да ги достигнат и исполнат критериумите од Копенхаген, што претставува збир на политички, економски, административни и институционални реформи. Кинеското присуство во Северна Македонија и другите балкански земји најавува загриженост за демократското назадување и корупција, што придонесува до намалување на шансите за пристап во ЕУ. Антикорупциските реформи претставуваат предуслов за ЕУ членството, но, сепак, кинеските економски иницијативи честопати се нетранспарентни и се чинители кои ја попречуваат можноста на Северна Македонија да пристапи кон ЕУ.

Ние сметаме дека кратката елаборација (и предупредување за Северна Македонија) во врска со конфликтите на Тајванскиот теснец и Украина е сосема во ред. За конфликтот во Тајван веќе се посвети внимание во овој извештај, со тоа што беше прикажано дека поголем дел од анкетираниите испитаници веруваат дека Тајван треба да биде признаен како суверена држава. Меѓутоа, лидерите во Пекинг ја согледуваат ситуацијата на подруг начин: Тајван е дел од Кина и еден ден мора да биде обединет со континентот (што значи да биде под контрола на КПК). Се разбира дека Северна Македонија одамна го има укинатото признавањето на островот. Но, што ако КПК одлучи да употреби сила за да се обедини со островот? Дури и да се смета ова за затворено прашање меѓу лидерите во Скопје, како ќе се исправи ситуацијата пред жителите на Северна Македонија кога очигледно близу три четвртини од нив веруваат дека Тајван треба да биде признаен како суверена држава? Можно ли е прашањето за двете држави на Кина (Кина и Тајван) да се смета за иритирачки фактор во билатералните односи?

Исто така, во овој извештај се осврнавме и кон кризата во Украина. Повеќето набљудувачи се согласни дека со подиректното вклучување на НАТО алијансата против Русија (проширување на алијансата до границите на Русија и обезбедување на поголема воздушна моќ над Украина), колку подолго се одолговлекува оваа војна, толку е поголема веројатноста војната да ескалира и да премине во директна битка помеѓу Русија и НАТО сојузниците. Веќе е добро познато дека во оваа војна, Кина генерално ја поддржува Русија и дека Соединетите Држави и нејзините европски сојузници продолжуваат да ја притискаат Кина да се повлече од таа поддршка (треба да се спомене дека Русија ја поддржува Кина во конфликтот со Тајван). Како може долготрајната војна во Украина да влијае и врз политиката (и сентименталноста) во Северна Македонија и да има влијание врз билатералните односи помеѓу Северна Македонија и Кина?

Така, со оглед на изложеното, како може помали партнери како што е Северна Македонија да се справат со големите сили како што е Кина? Што (друго) можат граѓаните на Северна Македонија да направат за да ги зголемат придобивките до максимум преку водењето на бизнис со Кина? Се разбира дека овие препораки се само предлози. Секоја промена во пристапот и планот на акција треба да произлегува од јавниот дискурс и од политичкото опкружување во државата. Прво и најзначајно, властите во Северна Македонија сакаат да се уверат дека ресурсите и експертите се поставени на вистинското место за да внимателно и доследно ги следат и оценат проектите кои се во функција. Овие механизми треба да делуваат надвор од политичката сфера колку што е изводливо и можно, со воспоставени механизми кои обезбедуваат транспарентност и одговорност. Во оваа насока, се поставува прашањето каде правните и регулаторните кодекси во Северна Македонија треба да се подобрат, или пак, тие се непостоечки?

Второ, каде што е можно, во проектите треба да постои поразновиден збир на странски партнери – особено кај превозната инфраструктура, пристапот до пристаништа, земјоделството и развојот на земјоделство. Во некои случаи, лидерите во Северна Македонија веќе настојуваат кон оваа разноликост на странски партнери во некои индустрии. За ова е потребно време, бидејќи и двете страни, односно заинтересираните потенцијални партнери и согласноста, да бидат на високо ниво. Доколку веќе не е направено, треба да се започне со стратешки разговори за внесување на разновидност на партнерствата. Треба да се идентификуваат различни G-20 земји и други сили во подем, па дури и мултилатерални ентитети, и да им се пристапи на истите како на потенцијални партнери. За почеток, обемот на проекти и достапни ресурси може да биде помал, бидејќи Кина ќе има повеќе ресурси на располагање отколку што ќе имаат другите. Но, Кина ќе биде принудена да се натпреварува повеќе од обично и ќе прифати многу помало парче од „колачот“. Нејзиното влијание во клучните сектори до некаде ќе биде ублажено.

Најпосле, можеби и најважно е големото прашање за кинеската „мека моќ“ во Северна Македонија, што се согледува особено во образованието. Веројатно, највлијателниот кинески „извоз“ е токму нејзината култура, традиција и образование за овие работи и за кинеското општество. Во овие сфери, кинеската дипломатија ја допира речиси секоја област на светот. Кина е горда и треба да биде горда на своите иницијативи. Сепак, многу грижи се насобраа со текот на годините и овој извештај ќе понуди кратки предлози. Секако дека овие прашања можат дополнително да бидат проучувани во последователно истражување. Иако на различни места постојат мислења за кои е познато дека го политизираат прашањето за образовниот и културниот „извоз“ на Кина, исто така, постојат и документирани случаи каде кинеските поддржувачи користеле механизми како што е Институтот „Конфуциј“ за да имаат влијание во академските и административните оддели и програми на институцијата домаќин и да се усогласат со кинеските интереси, па дури да се вклучат во шпионирање. Постои одредена неусогласеност бидејќи во САД, како за пример, не поминале дури ни 5 години откако таму имало над 100 институти „Конфуциј“, а сега има само околу 10. Уште понеусогласени се извештаите од минатата година кои зборуваат дека тајните кинески „полициски станици“ биле откриени во неколку американски градови, ентитети очигледно воспоставени за да ги следат и вознемируваат кинеските државјани кои живеат и работаат во државата.

Како се чувствуваат жителите во Северна Македонија во врска со нивниот „Конфуциј“ Институт и во врска со различните договори во областа на културата и образованието? За да се сведе на минимум можноста за злоупотреба во овие области, се препорачува претставниците на Северна Македонија повторно внимателно да ги следат овие иницијативи и да вклучат повеќе македонски службеници и администратори во планирањето и спроведувањето на различните иницијативи. Ова дури може и да вклучи поставување на програми кои пократко ќе траат и за кои ќе биде потребно преиспитување и обновување по одреден период.

ПРИЛОЗИ

АНКЕТНИ ПРАШАЊА И КРАТОК ПРЕГЛЕД НА НАОДИТЕ (ПРОЦЕНТИ)

*Возраст [Прашање 1]

Забелешка: 52% од испитаниците се над 40-годишна возраст; 43% од нив на 20 до 40-годишна возраст

*Пол [Прашање 2]

Забелешка: мало мнозинство од испитаниците (52%) се жени

*Место на живеење/Регион [Прашање 3]

*Работен статус [Прашање 4]

Забелешка: 81% од испитаниците се вработени

*Ниво на стекнато образование [Прашање 5]

Забелешка: 84% од испитаниците изјавиле дека имаат стекнато универзитетско образование

*Занимање [Прашање 6]

Забелешка: 31% од испитаниците работаат во приватен сектор; 28% во јавниот сектор; 15% во граѓанскиот сектор

*Вид на бизнис [Прашање 7]

*Општо мислење за Кина [Прашање 8]

Забелешка: 46% од испитаниците се наклонети кон Кина; 24% од нив не се

*Претходно патување во Кина [Прашање 9]

Забелешка: 90% од испитаниците никогаш не патувале во Кина

*Желба за патување во Кина [Прашање 10]

Забелешка: скоро 80% од испитаниците изразиле желба да патуваат во

Кина *Кина е правична во своите економски односи [Прашање 11]

Забелешка: 37% од испитаниците посочиле дека не е; 23% посочиле дека е; 39% посочиле дека не знаат дали е или не е

*Кина е правична во своите економски односи со Северна Македонија

[Прашање 12]

- *На бизнисите од Северна Македонија треба да им се дозволи да делуваат во Кина [Прашање 13]
Забелешка: скоро 60% од испитаниците се согласиле; скоро 23% не се согласиле
- *Тајван треба да биде признаен како суверена држава [Прашање 14]
Забелешка: скоро $\frac{3}{4}$ од испитаниците (71%) потврдно се изјасниле
- *На кинеските бизниси треба да им се дозволи да водат бизниси во Северна Македонија [Прашање 15]
Забелешка: мало мнозинство од испитаниците (скоро 54%) се изјасниле со „да“
- *На кинеските граѓани треба да им се дозволи да имаат бизниси во Северна Македонија [Прашање 16]
Забелешка: скоро 2 до 1 (55% до 27%), од испитаниците се согласиле
- *Запознаен/а со иницијативата „Појас и пат“ [Прашање 17]
- *Мислење за иницијативата „Појас и пат“ [Прашање 18]
- *Задоволен/а од тековните економски односи помеѓу Северна Македонија и Кина [Прашање 19]
Забелешка: приближно 27% од испитаниците кажале дека се задоволни; 34% дека не се; 39% од нив немаат мислење
- *Кина претставува закана за светската безбедност [Прашање 20]
Забелешка: 27% се согласуваат со ова; 29% не се согласуваат; приближно 43% или не знаат или немаат мислење
- *Северна Македонија се стекнува со придобивки од бизнисот со Кина [Прашање 21]
Забелешка: 33% од испитаниците посочиле дека Северна Македонија има придобивки; 26% посочиле дека со ова Северна Македонија губи; 40% не знаат дали добива или губи
- *Северна Македонија треба да продолжи да се залага за ЕУ членство [Прашање 22] Забелешка: 81% од испитаниците сметаат дека треба
- *Северна Македонија треба да соработува со Кина во рамките на информатичката инфраструктура [Прашање 23]
Забелешка: 52% од испитаниците сметаат дека треба; 25% сметаат дека не треба; 22% немаат мислење
- *Вид на политички систем во Кина денес [Прашање 24]
- *Северна Македонија треба да ѝ даде предност на оваа област во своите дипломатски и економски односи [Прашање 25]
Забелешка: 50% од испитаниците се наклонети кон Западот; приближно 5% се наклонети кон Кина; близу 25% не претпочитаат ни една

*Кина има големо влијание врз економијата во Северна Македонија [Прашање 27] Забелешка: 35% од испитаниците се изјасниле дека има; 43% се изјасниле дека нема; близу 22% немаат мислење

*Оваа област се претпочита како трговски партнер за Северна Македонија [Прашање 28]
Забелешка: 2/3 или повеќе од испитаниците се наклонети кон Западот (ЕУ и САД); помалку од 1/3 се наклонети кон Кина

*Од кинеските компании кои водат бизниси во Северна Македонија треба да се бара да вработуваат македонски работници [Прашање 29] Забелешка: близу 70% од испитаниците се изјасниле дека треба

*Вирусот КОВИД-19 потекнува од Кина [Прашање 30]
Забелешка: близу 47% од испитаниците се изјасниле дека потекнува од таму; 30% дека не потекнува од таму; 23% немаат мислење

*Мислење за кинескиот претседател Си Џинпинг [Прашање 31]

*Северна Македонија треба да прифати инвестициски заеми од кинески ентитети [Прашање 32]
Забелешка: приближно 20% од испитаниците се изјасниле дека треба; 28% кажале дека не треба; 51% или не знаат или немаат мислење

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Beasley, Ryan K. (et al.), Foreign Policy in Comparative Perspective: Domestic and International Influences on State Behavior (2nd ed.), Washington, DC: Sage/CQ Press, 2013.

Hall, Gregory O, Examining US-China-Russia Foreign Relations: Great Power Politics in a Post-Obama Era, New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group, 2023.

Krstinovska, Ana, “Could NATO Membership Be a Game-Changer for the Western Balkans Engagement with China?” CHOICE (China Observers in Central and Eastern Europe), May 9, 2023. Abstract:

- a note on NATO and parties' interests, and the challenge of NM and others to balance relations w/ China and security interests...
- on relations with China and aspects such as Chinese loans, communications technology (5G, etc.)

Mileski, Toni (et al.), “The Relation Between China, North Macedonia and Serbia in the Changing Geopolitical Context,” China-CEE Institute, Budapest, March 2023. Abstract:

- comprehensive study of China's relations w/ NM and Serbia: trade, FDI, infrastr, energy, health, communications, etc.
- on the changing global geopolitical environment; Covid-19 and Russia's war in Ukraine are the 2 gamechangers
- China's relations w/ EU and USA affect its relations w/ CEE
- CEE a bridge between PRC and the EU
- China's economic relations w/ CEE helps to strengthen those economies; thus, making them more able partners w/ the EU
- opinion survey: PRC-Serbia strong bilateral relations and Serbian public opinion quite favorable about China, even more so than in NM...

Shopov, Vladimir, “Mapping China's Rise in the Western Balkans,” European Council on Foreign Relations, ecf.eu, March 2022.

Abstract:

- brief report on China's activities, expanding its influence in the Western Balkans region
- NM is at the “important southern route of the BRI into Europe”
- China's policy of lending w/ few explicit conditions creates a ‘debt trap’...
- the EU accession process remains stalled for NM

Stanicek, Branislav & Simona Tarpova, “China's Strategic Interests in the Western Balkans,” Briefing, EPRS (European Parliamentary Research Service), June 2022 Abstract:

- comprehensive overview of PRC involvement in the region
- also, EU/EP perspectives and accession, as well as concerns about China's involvement (human rights violations, transparency, etc.)
- WB states have their concerns about China's activities and influence, and also the EU accession process.

Фактите и наодите презентирани преку ова истражување се дел од проектот „Западните вредности покрај западните економски партнерства, наспроти присуството на Кина во Северна Македонија“, поддржан од Амбасадата на САД во Северна Македонија и имплементиран од Институтот за лидерство и јавна политика.

**“Influence of People’s Republic of China
over Republic of North Macedonia – focus
in the region of Pollog”**

SURVEY REPORT

CONTENTS

I. INTRODUCTION	37
II. CHINA'S INVOLVEMENT IN GLOBAL AFFAIRS AND IN THE WESTERN BALKANS AFTER THE COLD WAR: AN OVERVIEW	38
III. A SUMMARY REPORT ON THE SURVEY FINDINGS	40
IV. CONCLUSIONS AND NEXT STEPS.....	42
APPENDIX – SURVEY QUESTIONS AND SYNOPSIS OF FINDINGS.....	45
REFERENCES	48

I. INTRODUCTION

This project, titled “Western Values Aligned with Western Economic Partnerships vs. China’s Presence in North Macedonia,” is implemented by the Institute for Leadership and Public Policy (ILPP) and is supported by the U.S. Embassy in North Macedonia. The main goal of this project is to help inform and redirect interest among North Macedonian citizens, businesses, and institutions from China to EU and other Western-oriented entities for North Macedonia’s foreign relations – notably, in the cultural, economic, and political/diplomatic spheres. This ambitious project aims to raise awareness among North Macedonian citizens of China’s economic influence in the country through broadening the public discussion and whether that involvement supports or hinders North Macedonia’s integration with the European Union, which is one of the country’s top foreign policy goals. This project engages the academic and business communities, as well as the media in the process of conducting the research. Again, it is a top priority of North Macedonia in the post-cold war period to be anchored in the West in its foreign relations. This is well established. At the same time, and as is underscored throughout this report, North Macedonia and its Balkan neighbors acknowledge China’s importance to the region and even the global economy. Moreover, doing business with China, the world’s second largest national economy, bolsters North Macedonia’s economic development, which makes the country an even stronger candidate for eventual accession to the EU.

In the next section of this report, a brief overview of China’s economic reform experience and interests is provided. Important in this regard is the well-known Belt and Road Initiative (BRI) and especially, how the Western Balkans region figures in that project. Additionally, an online survey was produced and administered in support of this project. A link to the survey instrument was distributed during January and February 2024 to residents of the region of Pollog (see the Appendix). Respondents were asked to provide the typical background information – e.g., demographic, level of education attained, employment status, and occupation. The questionnaire also included a series of questions designed to gauge respondents’ level of knowledge about China’s policy interests and opinions about China’s general involvement with and influence over North Macedonia’s economy and various sectors, such as communication infrastructure, transportation, and higher education. Respondents were asked whether they believe China is generally a fair economic partner, and then whether they prefer Western countries over the PRC as a principal trading partners. The survey findings are discussed in the third section of this report. The report concludes with observations from the implementing organization and a consideration of potential “next steps” for effecting preferred changes in North Macedonia and approaches to the relationship with the PRC.

II. CHINA'S INVOLVEMENT IN GLOBAL AFFAIRS AND IN THE WESTERN BALKANS AFTER THE COLD WAR: AN OVERVIEW

The People's Republic of China, representing an ancient civilization, sits within Eastern and Central Asia. China boasts the world's second largest economy (after the United States) and is an exporting power (mainly, manufactures, household items, apparel, and much more). China is certainly a great power, a "global power center." (Beasley, et al., 2013) China's core values and interests, articulated through the country's leaders and Chinese Communist Party (CCP) pronouncements and documents, emphasize: 1) economic development and security; 2) internal stability and territorial integrity (and this includes the areas of Hong Kong, Macau, Taiwan, and Tibet); and 3) China's proclaimed status as the 'Center of Asia.' China's foreign policy emphasizes pragmatism, "peaceful coexistence," and regional security with the PRC at the center of regional affairs. Beijing desires a world that is multipolar in terms of the distribution of power and influence and emphasizes multilateralism in its foreign affairs. China claims that it proffers non-interference in the affairs of its partners, instead focusing on establishing partners across various sectors and industries. China is open for business all over the world, and this includes the Western Balkans.

In the late 1970s and '80s, China began implementing economic reforms that connected the country to the global economy. These policies, which have been furthered by successive leaders, helped to spur development in the country. One of China's main ambitions is to become a leader (a "decisive" player) in the global economy. Its Belt and Road Initiative (BRI), launched in 2013, aims to connect Asia with Europe and Africa through a series of bilateral agreements that provides China with access to vital resources and key transit routes both in the maritime realm and over land. These agreements are in several areas – including but not limited to infrastructural development, trade facilitation, financial integration. In Europe, China gains access to markets and ports in the North, Black and Adriatic Seas to move its exported goods to the world. Another initiative, the 16+1 strategy, provides cooperative frameworks to China with the countries of the wider Central and Eastern European (CEE) region.

By the end of 2021 Chinese investment in North Macedonia was EUR 130.37 million. China is presenting itself as a "strategic investor", who does not intervene in internal political affairs and is willing to close its eyes to some aspects such as State aid, corruption or labor laws. China declared that all projects implemented with Chinese funding in North Macedonia need to be implemented by a Chinese enterprise determined by the Chinese government. To some extent this goes against North Macedonia's policies of public procurement. There are several examples of Chinese projects in North Macedonia in which the procedure did NOT comply with legislation of North Macedonia on public procurements including:

- The construction of Kozjak hydropower plant
- The Huawei E-Education project
- And the Sinohydro highways from Miladinovci-Stip and Kicevo-Ohrid

China's strategic interests in North Macedonia are heavily focused on ensuring land/access, and Chinese projects are mostly in the public sector. And Beijing uses these agreements to forge partnerships with countries of CEE and the West Balkans in the hope that, in turn, those countries will use their influence in Western-dominated institutions to thwart policies and initiatives that may work against China's interests. There is cooperation in other realms, like public health (e.g., COVID-19 vaccine and facemasks), education, and culture. Most notably, there is a Confucius Institute at the Saint Cyril and Methodius University in Skopje. There are also collaborative initiatives like Start of the World literature project, which translates books into Macedonian language and Mandarin and sponsors various cultural events. China's "soft power" is on display in the Western Balkans and, indeed, throughout the world.

North Macedonia, and other countries in the region and beyond, gain from a bilateral relationship with China. Chinese investments and Chinese-led infrastructural projects help North Macedonia and others in key areas like energy, transportation, and agribusiness. Working with China makes improvements possible that make EU aspirants like North Macedonia better equipped to join the organization. At the same time, North Macedonia and other countries expect fairness in their relationship with China; they don't wish to be exploited and find themselves in a position vulnerable to "malign influence" from China – notably, in these soft power areas like educational cooperation, development assistance. They don't wish to be victims of so-called 'debt trap diplomacy' with China or any economic partner.

We now turn attention to the survey that was conducted as part of this study.

III. A SUMMARY REPORT ON THE SURVEY FINDINGS

The results of the survey are reported in the Appendix. Again, the survey was administered to residents of the Pollog region. As such, this region has historically had a clear vision and orientation towards the West, seeing western countries as friends and allies; more so than the population in other regions of the country, who tend to exhibit considerable Euroscepticism, as well as a friendly orientation towards Russia, Serbia and a neutral-to-positive orientation towards China. In particular, we are pleased that through this project the region of Pollog, which has not always been represented in opinion studies such as this one, now gets such an opportunity to poll the residents of this region.

A total of 103 residents responded to the online questionnaire. Nearly two-thirds of respondents listed their age as 40 years or more, and a slight majority (52%) indicated that they were female. The respondents were highly educated as a group: roughly three-quarters indicated that they had achieved university-level education. As regards employment status, three-quarters of respondents indicated that they are employed, mostly in the private sector. In summary, most respondents were university-educated females over 40 years old and employed in the private sector. North Macedonians are curious about China. Most respondents indicated that they have never traveled to China (90%) but said they would like to do so (nearly 80%). We will now turn our attention to respondents' attitudes and opinions about China itself and the bilateral relationship.

In terms of North Macedonians' general opinion of China, a sizeable minority of respondents (46%) indicated a favorable view of their eastern partner. Twenty-four percent reported an unfavorable opinion, but almost one-third expressed that they had "no opinion" at all.

Further, nearly two-thirds of respondents (60%) indicated that they were in favor of North Macedonian businesses operating in the PRC, and over half listed that they were in favor of Chinese businesses operating in North Macedonia (V15, V16). However, the citizens of North Macedonia want to see the relationship work for them and their country. In that vein, over two-thirds of respondents indicated that Chinese firms operating in North Macedonia should be required to employ Macedonian workers [V29].

Continuing, do citizens of North Macedonia consider China to be a "fair" economic partner? The results in this area are mixed. Just over one-third of respondents indicated that in their opinion, China is not a fair partner in its general economic relations [V11], and just under one-third indicated that China is not fair in its dealings with North Macedonia [V12].

Further, the "yes" and "no opinion" and "don't know" responses were also similar for other questions. We believe this could be one of the most significant findings of the study (these split responses) and worthy of follow-up in a future study to try to better understand the variance of opinion in this area.

Finally, there is no question that North Macedonians highly value doing business with their Western partners. This includes diplomatic and economic relations generally

[V25], gaining membership in the EU [V22], and for trade [V28].

These findings bear out the country's foreign policy and numerous statements from leaders and strategists since the breakup of the former Yugoslavia: North Macedonia's future will be anchored in the Western world and its web of institutions and initiatives.

The main goal of this project is to help inform and redirect opinion among North Macedonians as regards their country's foreign relations, especially during the present time where China's climb and achievements as a great power are increasingly visible and at play in that country's relationships, to include North Macedonia.

Listed below are four broad topics that this author recommends for further examination in a potential follow-up study. These factors could influence North Macedonia's future relations not only with China but also with other great powers, rising powers and regional players. We will offer a few brief observations here.

- Russia's War in Ukraine;
- Taiwan Status and Relations;
- NATO Affairs;
- Civil Society/Media.

It has been over two years now since Russia launched a war against its neighbor and former Soviet Republic Ukraine. The war has rekindled the "East-West" divide, which is worsening as the crisis wears on. Moreover, The Chinese government supports Russia, although apparently not directly in a military sense. And increasingly, China's relations with the EU are fraying over China's support for Russia. Next, there is the issue of Taiwan (formally known as the Republic of China). In 1999, North Macedonia recognized Taiwan as a sovereign state, a move that greatly angered the Chinese government and led to fractured relations between the two countries. Skopje rescinded that decision just two years later, in 2001. However, the incoming leader of Taiwan, President Lai Ching-te, is off to a rocky start in dealing with leaders in Beijing. Nonetheless, citizens of North Macedonia support a sovereign Taiwan: nearly three-fourths of respondents indicated that Taiwan should be granted the status of a sovereign state [V14]. What will become of the situation between the two Chinas, and how will that situation impact China's relations with the Balkans?

Third, there is NATO. Arguably, the most salient issue in the enduring post-cold war 'east-west' divide, the situation is progressively worsening since Russia invaded Ukraine in early 2022. And now, two more states, Finland and Sweden, have joined the alliance, bringing the alliance right up to Russia's borders. In addition, NATO is turning its attention eastward, establishing partnerships with US allies Japan and South Korea. North Macedonia has been a member of NATO since 2020, and Chinese companies are already barred from establishing 5G technology in the country due to that membership. It's likely that the overall situation between China and Russia and the West and NATO will continue to deteriorate. How will this play out for North Macedonia and the region generally? A final topic suggested for further examination in a future study is that of civil society in the country. It is borne out by the historical record that the existence and influence of a civil society is vital for democratic development. Civil society entities were critical in the transition from communism and remain so over a generation on. Civil society is important to the sponsors of this study, and so is an independent media. This is not the case in China. What might this mean for China's involvement in areas like higher education and culture in North Macedonia? How might this dynamic affect the bilateral relationship overall?

IV. CONCLUSIONS AND NEXT STEPS

This project assesses North Macedonia's relations with the People's Republic of China and considers perceived benefits and challenges for citizens of North Macedonia. The report also offers some important cautions for a small state dealing with so big a player on the world stage. By just about any measure, China is a great power and a "decisive" actor in contemporary international affairs. That means China has reached the point where it can influence the actual course of global affairs. China is an economic and financial powerhouse, a manufacturing and trading center, a leader in the science and technology (S&T) realm, a nuclear weapons state, and one of only a handful of countries that possess the capability to reach and explore outer space. I consider China to be one of the Big3, along with Russia and the United States.

Given this set of realities, what are China's core interests and goals? Some of these aspects have already been mentioned in this report. In addition to China entrenching itself as a global power (and perhaps the only other, or even the sole superpower), the country's leaders strive to be the top power in Asia (among potential competitors like India, Japan, and South Korea). After that, given the vital importance of the global economy for China's development (notably, resource acquisition and trade), China's strives to be influential in the various regions of the world – from southern Africa to the Americas. China's bilateral and multilateral relations, from small countries in the Western Balkans like North Macedonia, to globally prominent BRICS states like Brazil, are largely interest-and transactional-driven. At the same time, an ideological underpinning is evident. China calls itself socialist, benefits from the neoliberal order but practices its brand of state capitalism. Issues arise when China's partners are strapped for resources to meet their obligations in the agreement with China (hence, the 'debt-trap' phenomenon that receives so much attention), or, when partners also are parties to agreements with national actors or institutions, usually in the West, whose interests and goals may conflict with China's (e.g., Aukus, NATO, SWIFT financial transaction system). This may be more prevalent in the case of North Macedonia, which is more focused on aligning itself with the EU and the West, as opposed with, say, Serbia, which has a stronger affinity for eastern partners China and Russia.

Another factor that should be kept in mind is that the competition between China and the USA/West is strenuous, global and is also played out in the various world regions. No doubt this is obvious to readers but cannot be overstated. The conflicts between China and its rivals in places like the South China Sea and Taiwan Strait provide excellent examples and are clearly headed toward confrontation. In the future, areas like the Arctic and Mediterranean will most probably be included on that list. Some analysts have concluded that there is a burgeoning anti-Western alliance in formation, a new Eastern grouping headed by China, Russia, Iran, and North Korea (DPRK). Whether or not such an alliance comes to be, North Macedonia's membership in NATO could pose a test for its collaborations with China.

Two major Chinese-funded highway infrastructure projects in North Macedonia were recently undertaken- the highway between Miladinovci and Stip, and the highway between Kicevo and Ohrid. Both were funded by loans from Chinese banks and implemented by Chinese firm Sinohydro. The Initial loan investment was \$561 million which later increased to \$772 million. Between 2019 and 2021 a Chinese state-owned conglomerate became the biggest client of the Macedonian state-owned company in the cargo transportation segment. China has continued to show interest in transportation and the ownership of North Macedonia's transit systems.

In order for EU ascension to be a possibility, Balkan countries need to attain the Copenhagen criteria, a set of political, economic, administrative, and institutional reforms. China's presence in North Macedonia and other Balkan countries presents concerns over democratic backsliding and corruption, contributing to decreasing chances of EU ascension. Anti-corruption reforms are a prerequisite for EU membership, however, Chinese economic initiatives are often without transparency causing a problem for the prospect of EU ascension in North Macedonia.

We believe brief elaboration (and caution for North Macedonia) on the Taiwan Strait and Ukraine conflicts is in order. The Taiwan conflict has already been addressed in this report, and it was reported that most survey respondents believe that Taiwan should be recognized as a sovereign state. Leaders in Beijing, however, view situation differently: Taiwan is a part of China and must one day be united with the mainland (which means under the control of the CCP). Of course, North Macedonia rescinded its previous recognition of the island a long time ago. But what if the CCP decides to use force to unite with the island? Even if this would be considered a closed matter among leaders in Skopje, how would this square among citizens of North Macedonia, apparently nearly three-quarters of whom believe that Taiwan should be recognized as a sovereign state? Could the two-China issue emerge again as an irritant in the bilateral relationship?

The crisis in Ukraine has also been briefly addressed in this report. Most observers agree that the longer this war drags on and with the NATO alliance becoming more directly involved against Russia (expanding the alliance up to Russia's borders and providing more air power to Ukraine), the more likely the war will escalate to involve direct combat between Russia and NATO allies. It is already well known that China generally supports Russia in this war, and the United States and its European allies continue to press China to withdraw that support (it should be noted that Russia backs China in the conflict with Taiwan). How might a prolonged war in Ukraine influence policy (and sentiments) in North Macedonia, and impact the North Macedonian-China bilateral relationship as well?

So, given everything that has been laid out above, how should smaller partners like North Macedonia deal with big powers like China? What (else) can citizens of North Macedonia do to maximize the benefits of doing business with China? These recommendations are mere suggestions, of course. Any changes in approach and plan of action should evolve from the country's public discourse and policy environment. First, and most importantly, the officials in North Macedonia want to make sure that resources and technicians are put in place to consistently and closely monitor and assess projects in operation. These mechanisms should operate outside the political sphere as much as is feasible, with mechanisms put in place that ensure transparency and accountability. In this vein, where do North Macedonia's legal and regulatory codes need to be enhanced or are non-existent?

Second, there should be a more diverse set of foreign partners where possible on projects – notably, transportation infrastructure, port access, agriculture and agricultural development. Leaders of North Macedonia are, in some instances, already pursuing this diversity of foreign partners in some industries. This takes time to bring about, and of course, interested potential partners and approvals at high levels on both sides. If not already being done, a strategic conversation on diversifying partnerships should be started. Various G-20 and other emerging powers and even multilateral entities should be identified and approached as potential partners. The scale of projects and available resources might be smaller to start out, as China will have vastly more resources at its disposal than will other actors. But China will be compelled to compete for projects more than is often the case and will to settle for a bit less of the “pie.” Its influence in key sectors will be mitigated somewhat.

Finally, and perhaps even most important, there is the broad issue of Chinese ‘soft power’ in North Macedonia, especially in education. Probably, China’s most impactful “export” is its culture, traditions, and education about these things and Chinese society. China’s diplomacy in these areas touches just about every area of the world. China is proud of its various initiatives and should be. However, many concerns have accumulated over the years, and this report will offer a few brief suggestions. Certainly, issues could be further explored in a follow-up study. While there are voices in different places that have been known to politicize the issue of China’s educational and cultural exports, there are also documented instances where Chinese supporters have used mechanisms like the Confucius Institutes to wield influence in host institution academic and administrative departments and programs in line with China’s interests and even engage in spying. It is jarring that in the USA as one example, there were over 100 Confucius Institutes not even five years ago, and now there are only about 10. Even more jarring were reports last year that secret Chinese ‘police stations’ were discovered in several US cities, entities apparently put in place to monitor and harass Chinese citizens living and working in the country.

How do North Macedonians feel about their Confucius Institute and the various cooperative agreements for culture and education? To minimize the potential for abuse in these areas, it is recommended that, again, North Macedonia officials monitor these initiatives very closely and include more Macedonian officials and administrators in planning and administering various initiatives. This might even include setting up programs for a shorter duration and requiring review and renewal after some period.

APPENDIX

SURVEY QUESTIONS AND SUMMARY FINDINGS (PERCENTAGES)

***Age [V1]**

Note: 52% of respondents over 40 years old; 43% 20-40 years old

***Gender [V2]**

Note: slight majority of respondents (52%) female

***Region of Residence [V3]**

***Employment Status [V4]**

Note: 81% of respondents report employed

***Level of Education Attainment [V5]**

Note: 84% of respondents report having attained university-level

education *Occupation [V6]

Note: 31% of respondents work in the private sector; 28% in the public sector; 15% in the civil sector

***Type of Business [V7]**

***General Opinion of China [V8]**

Note: 46% of respondents view China favorably; 24% view China unfavorably

***Previous Travel to China [V9]**

Note: 90% of respondents have never traveled to China

***Desire to Travel to China [V10]**

Note: nearly 80% of respondents indicated a desire to travel to

China *China Is Fair in Its Economic Relations [V11]

Note: 37% of respondents indicated that China is not fair; 23% indicated that China is fair; 39% indicated they “don’t know”

***China Is Fair in Its Economic Relations with North Macedonia [V12]**

***Businesses from North Macedonia Should Be Allowed to Operate in China**

[V13] Note: nearly 60% of respondents indicated yes; nearly 23% indicated no

*Taiwan Should Exist as a Sovereign Country [V14]

Note: nearly $\frac{3}{4}$ of respondents (71%) indicated yes

*Chinese Businesses Should Be Allowed to Do Business in North Macedonia

[V15] Note: a slight majority of respondents (nearly 54%) indicated yes

*Chinese Citizens Should be Allowed to Have Businesses in North Macedonia

[V16] Note: almost 2 to 1 (55% to 27%), respondents indicated yes

*Familiar with the Belt and Road Initiative (BRI)

[V17] *Opinion About the BRI [V18]

*Satisfied with Current Economic Relations between North Macedonia and China [V19]

Note: approximately 27% of respondents indicated satisfied; 34% not satisfied; 39% have no opinion

*China Is a Threat to Global Security [V20]

Note: 27% of respondents indicated yes; 29% indicated no; roughly 43% either don't know or have no opinion

*North Macedonia Benefits from Business with China [V21]

Note: 33% of respondents indicated that North Macedonia gains; 26% indicated that North Macedonia loses; 40% don't know

*North Macedonia Should Continue to Pursue EU Membership

[V22] Note: 81% of respondents indicated yes

*North Macedonia Should Collaborate with China on Information Infrastructure [V23]

Note: 52% of respondents indicated yes; 25% indicated no; 22% have no opinion

*Type of Political System in China Today [V24]

*North Macedonia Should Favor This Area in Its Diplomatic and Economic Relations [V25]

Note: 50% of respondents favor the West; approximately 5% favor China; nearly 25% have no preference

*China Maintains a Lot of Influence on North Macedonia's Economy [V27]

Note: 35% of respondents indicated yes; 43% indicated no; nearly 22% have no opinion

*This Area Is Preferred as a Trade Partner for North Macedonia [V28]

Note: $\frac{2}{3}$ or more of respondents favor the West (EU and USA); less than $\frac{1}{3}$ favor China

*Chinese Firms Doing Business in North Macedonia Should be Required to Employ North Macedonian Workers [V29]

Note: nearly 70% of respondents indicated yes

*The COVID-19 Virus Originated in China [V30]

Note: nearly 47% of respondents indicated yes; 30% indicated no; 23% have no opinion

*Opinion About Chinese President Xi Jinping [V31]

*North Macedonia Should Accept Investment Loans from Chinese Entities [V32]

Note: roughly 20% of respondents indicated yes; 28% said no; 51% either don't know or have no opinion

REFERENCES

Beasley, Ryan K. (et al.), *Foreign Policy in Comparative Perspective: Domestic and International Influences on State Behavior* (2nd ed.), Washington, DC: Sage/CQ Press, 2013.

Hall, Gregory O, *Examining US-China-Russia Foreign Relations: Great Power Politics in a Post-Obama Era*, New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group, 2023.

Krstinovska, Ana, "Could NATO Membership Be a Game-Changer for the Western Balkans Engagement with China?" CHOICE (China Observers in Central and Eastern Europe), May 9, 2023.

Abstract:

- a note on NATO and parties' interests, and the challenge of NM and others to balance relations w/ China and security interests...
- on relations with China and aspects such as Chinese loans, communications technology (5G, etc.)

Mileski, Toni (et al.), "The Relation Between China, North Macedonia and Serbia in the Changing Geopolitical Context," China-CEE Institute, Budapest, March 2023. Abstract:

- comprehensive study of China's relations w/ NM and Serbia: trade, FDI, infrastr, energy, health, communications, etc.
- on the changing global geopolitical environment; Covid-19 and Russia's war in Ukraine are the 2 gamechangers
- China's relations w/ EU and USA affect its relations w/ CEE
- CEE a bridge between PRC and the EU
- China's economic relations w/ CEE helps to strengthen those economies; thus, making them more able partners w/ the EU
- opinion survey: PRC-Serbia strong bilateral relations and Serbian public opinion quite favorable about China, even more so than in NM...

Shopov, Vladimir, "Mapping China's Rise in the Western Balkans," European Council on Foreign Relations, ecf.eu, March 2022.

Abstract:

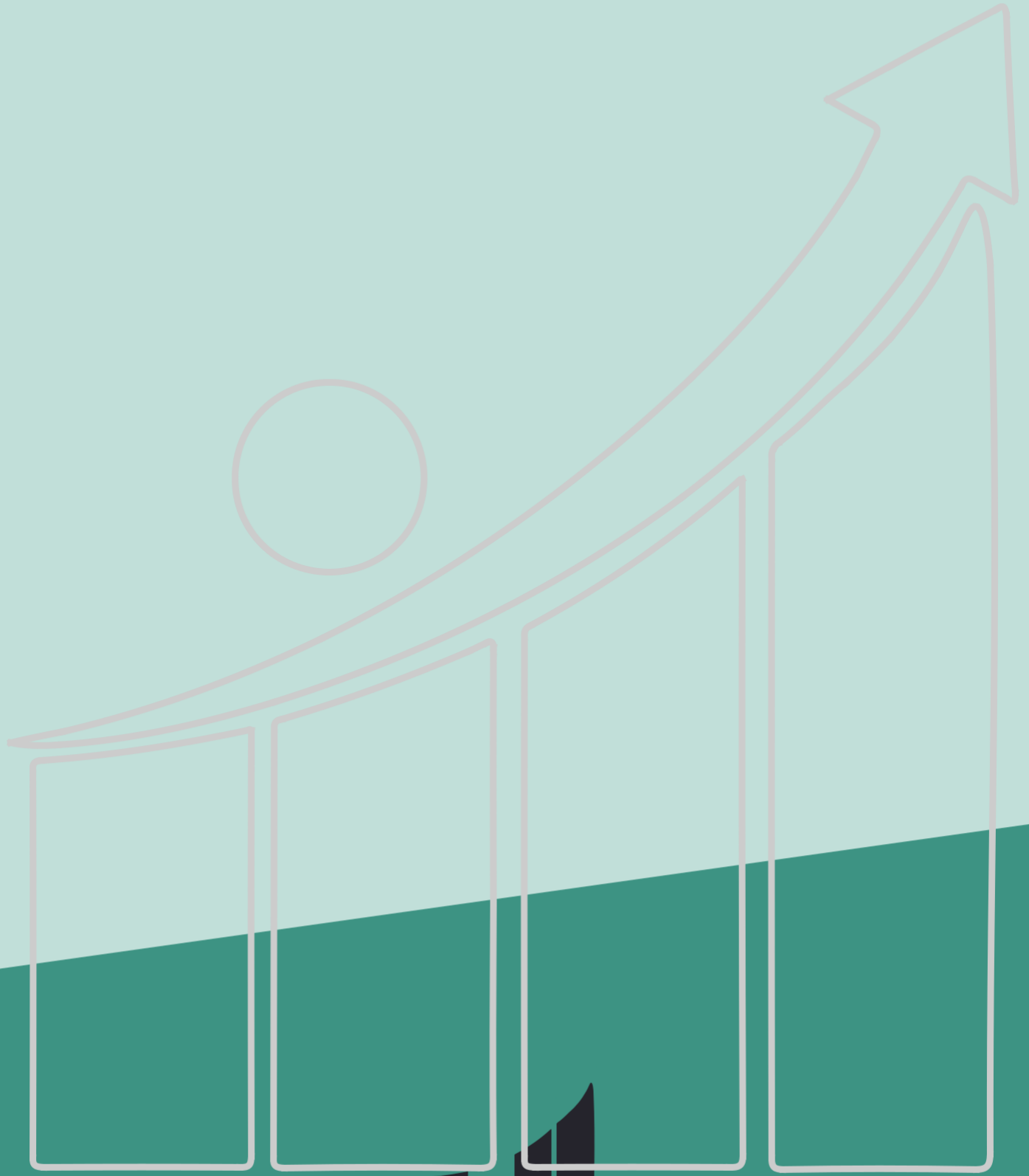
- brief report on China's activities, expanding its influence in the Western Balkans region
- NM is at the "important southern route of the BRI into Europe"
- China's policy of lending w/ few explicit conditions creates a 'debt trap'...
- the EU accession process remains stalled for NM

Stanicek, Branislav & Simona Tarpova, "China's Strategic Interests in the Western Balkans," Briefing, EPRS (European Parliamentary Research Service), June 2022

Abstract:

- comprehensive overview of PRC involvement in the region
- also, EU/EP perspectives and accession, as well as concerns about China's involvement (human rights violations, transparency, etc.)
- WB states have their concerns about China's activities and influence, and also the EU accession process...

The facts and findings presented through this research are part of the project "Western Values in Western Economic Partnerships vs. China's Presence in North Macedonia", supported by the U.S. Embassy in North Macedonia and implemented by the Institute for Leadership and Public Policy.

I L P P

Institute for Leadership
and Public Policy